

2015 İSRAİL SEÇİMLERİ: SÜREÇLER, AKTÖRLER, PROJeksiYONLAR

2015 İSRAİL SEÇİMLERİ: SÜREÇLER, AKTÖRLER, PROJEKSİYONLAR

ORSAM Rapor No: 197

Mart 2015

ISBN: 978-605-9157-00-1

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2015

Bu raporun içeriğinin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar ve yararlanma dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu raporda yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

Hazırlayan:

M. Mustafa KULU, *Selçuk Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü*

İçindekiler

Takdim	5
Giriş: Seçimlere Gidilen Süreçteki Siyasi Gelişmeler	7
İsrail Seçim Sistemi.....	9
Seçimde Meclise Girmesi Muhtemel Listeler ve Partiler	12
Siyonist Kamp.....	12
Likud	14
Müşterek Liste.....	15
Bayit Yehudi/ Yahudi Yurdu.....	16
Yeş Atid.....	16
Kulanu.....	17
ŞAS.....	17
Yahadut Hatora/ Birleşik Tevrat Yahudiliği.....	18
Yisrael Beytenu/ İsrail Yurdumuz.....	19
Meretz.....	20
Yahad- Ha'am İtanu.....	20
Seçim Gündemi: Ekonomi mi? Güvenlik mi?.....	21
Seçim Sonrası Muhtemel Gelişmeler.....	25
SONUÇ.....	30
KAYNAKÇA.....	31

TAKDİM

22 Ocak 2013'de yapılan İsrail genel seçimlerinden iki yıl iki ay sonra, İsrail kabinesindeki anlaşmazlıktan dolayı, İsrail Meclisi'nde 8 Aralık 2014'de erken seçim kararı alınmıştır. 17 Mart 2015 tarihinde yapılacak olan milletvekili genel seçimlerinin İsrail'in iç ve dış siyasetinde değişime yol açıp açmayacağı bölge ve dünya siyasetiyle ilgilenenlerin kaçınılmaz olarak merak ettiği bir konu olmuştur. Fakat İsrail seçim kampanyalarında bu konu çok fazla tartışılmamıştır. 2009 yılından itibaren arka arkaya altı yıl başbakanlık yapan Netanyahu'nun yerine, yeni bir başbakan alternatifinin belirlenmesi, bu seçimlerde en önemli gündem maddesidir. Bu durum, İsrail siyasetine yeni bir heyecan getirmiş, yeni ittifaklara yol açmıştır.

2011 sosyal protestoları ile başlayan süreç, İsrail siyasetinde alternatif arayışlarını hızlandırmıştır. Bu çerçevede daha önceki seçimlerde ekonomik meselelerin aleyhine, barış süreci ve güvenlik ile ilgili meseleler seçim gündemini yoğun olarak belirlemiştir. Buna karşın, 2015 seçimlerinde ekonomik konular seçim gündeminin ilk sırasına yükselirken, barış süreci ve güvenlik meseleleri daha az gündeme gelmiştir.

Bu seçimlerde birinci partinin hangisi olacağı kadar hangi partinin liderliğinde koalisyonun kurulacağı meselesi de hem siyasi analizlerde hem de seçim anketi analizlerinde yoğun olarak tartışılmaktadır.

Kısacası bu seçimler, Netanyahu'nun başbakanlığının devam edip etmeyeceğiyle de ilgilidir. Bu seçimlerden sonra Netanyahu'nun başbakanlığı devam ettirememesi ise, Likud partisinde liderlik arayışlarını hızlandıracaktır. İşte İsrail siyasi hayatının olduğu kadar uluslararası ilişkilerini de etkileyebilecek olan bu seçimlere ışık tutması amacıyla elinizdeki bu çalışma, seçimlere giden süreçte temel gelişmeler, siyasi aktörler ve seçim sonrasında dair projeksiyonlar içermektedir.

Doç. Dr. Şaban Kardeş
ORSAM Başkanı

Hazırlayan: M. Mustafa KULLU

2015 İSRAİL SEÇİMLERİ: SÜREÇLER, AKTÖRLER, PROJEKSİYONLAR

Giriş: Seçimlere Gidilen Süreçteki Siyasi Gelişmeler

İsrail’de 20. dönem seçimleri, 22 Ocak 2013’te yapılan 19. dönem meclis (Knesset) seçimlerinden dört yıl sekiz ay sonra, 7 Kasım 2017 tarihinde yapılması gerekiyordu. Fakat mecliste görüşülmekte olan “Temel Kanun: İsrail- Yahudi Halkının Ulus Devleti” [Yahudi ulus devleti kanunu olarak kısaltılmıştır] ve 2015 yılı bütçe görüşmelerindeki sorunlar, seçimlerin erkene alınmasına neden olmuştur. Böylece 67 yıllık İsrail parlamento tarihinde, 19. dönem meclisi, 20 ay yasama yapan 4. Knesset’ten sonra en kısa süreli parlamento olmuştur.

Hükümetteki milliyetçi ve dindar partiler tarafından hazırlanan Yahudi ulus devleti kanununda, İsrail, “Yahudi halkının ana vatani ve ulus devleti” olarak tanımlanırken “her İsrail vatandaşının eşit haklara sahip olduğu” temel prensibi vurgulanmıştır. Bu temel prensibin yanında, farklı yasalarda olmasına rağmen, anayasa eşdeğerinde olan temel kanun metinlerinde daha önce yer almayan devletin sembolleri, Yahudi göçü, güç durumdaki Yahudilere yardım, Yahudi kültürü, resmi takvim, millî bayramlar, dini bayramlar, Yahudi hukuku, kutsal yerlerin muhafazası gibi konular da söz konusu temel kanuna dahil edilmiştir. (IMFA, 2014) Söz konusu düzenlemelerin temel kanun olarak 14 maddede resmileşmesi, uzun vadede İsrail devletinin iç ve dış politikasında önemli

değişikliklere sebebiyet verme potansiyelinden dolayı büyük siyasi tartışmalar yaşanmıştır (Scheidlin, 2014). Bundan dolayı söz konusu temel kanun tasarısı, koalisyon ortaklarından Hatnua partisi lideri Adalet Bakanı Tzipi Livni ve Yeş Atid partisi lideri Maliye Bakanı Yair Lapid’in, Likud partisi lideri Başbakan Binyamin Netanyahu ile arasının açılmasına yol açmıştır (Prusher, 2014).

Yahudi ulus-devlet kanunu ile Yahudilik ve demokrasi arasında hali hazırda var olan dengenin demokrasi aleyhine bozulmasından endişe duyan 19. dönem İsrail meclisindeki sol ve merkez partiler, bu temel Meclis’indeki kanuna şiddetle itiraz etmişlerdir (Sterman, 2014). Bu partilere göre, İsrail’in Yahudi devleti olduğu ve tüm vatandaşlarına din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin eşit haklar verilmesi gerektiği, 1948 tarihli İsrail Devleti’nin kuruluş beyannamesinde belirtildiği için böyle bir temel kanunun yasallaşmasına ihtiyaç yoktur. Bu durum hem İsrail iç siyasetindeki uyumu bozacak hem de İsrail’i uluslararası kamuoyunda zor duruma düşürecektir (Hoffman, 2014). Bu kanuna şiddetle itiraz eden Arap partileri ise, Yahudilik ve demokrasi arasında dengenin mümkün olmadığını savunarak, bu kanunun çıkmasıyla Arapların mevcut sosyal ve siyasi haklarının daha da kötüleşeceğini iddia etmişlerdir (Balofsky, 2014).

Netanyahu'nun ve diğer koalisyon partilerinin Yahudi ulus devleti temel kanunu meselesinde hassasiyet göstermelerinin temel sebebi, sadece iç politikadaki talepten kaynaklanmıyordu. Netanyahu'ya göre bu kanun, Filistin barış görüşmelerinde önemli bir yer teşkil etmekteydi. Filistinlilerle yapılan müzakere sürecinde, Netanyahu, Filistin tarafının imzalanacak olan barış anlaşmasında İsrail'i bir "Yahudi devleti" olarak tanımlarını istemiştir. Bu isteğin altındaki neden ise, barış görüşmelerinin ruhunu bu maddeye göre belirleme çabasıdır. Böylece Kudüs'ün bölünmesi, Filistinli mültecilerin geri dönme hakkı gibi esaslı meseleler, bu kanuna dayanılarak reddedilebilecekti. Ayrıca kendi kaderini/ geleceğini tayin etme (self-determinasyon) hakkının, sadece Yahudi halkına tahsis edildiği resmleştirilerek hem İsrail vatandaşı olan Arap azınlığın mevcut sosyal ve siyasi haklarına sınırlama getirilebilecek hem de iki devletli çözüme giden süreçte tam egemen bir Filistin devletinin kurulması daha da zorlaştırılabilecektir.

Maliye Bakanı Lapid'in 2015 yılı bütçe teklifi, seçimlerin erkene alınmasının diğer önemli bir sebebi olmuştur. Lapid'in, maliye bakanı olduktan sonra, 2013-2014 yılı devlet bütçesinde kamu harcamalarında kesinti yapmayı ve vergileri artırmayı kabul etmesi, 2013 seçimindeki vaatlerini yerine getirmesini engellemiştir. Bu durum oylarında düşmeye sebep olduğu için Lapid, vadettiği politikalara uygun bir 2015 yılı bütçesi hazırlamak istemiştir. Bu çerçevede hazırladığı yeni bütçeyi sosyal bütçe olarak niteleyen Lapid, yeni bir vergi koymadan barınma ve eğitim gibi sosyal hizmet faaliyetlerine yeni kaynaklar aktarmaya çalışmıştır. Bu noktada, özellikle Lapid'in ilk defa bina (ev) satın alanlar için KDV oranını sıfırlama projesi bütçedeki açığı büyütebilirdi. Buna karşın Netanyahu, 2015 bütçesinde son otuz yılın en uzun süren 51 günlük 2014 Gazze Koruyucu Hat Operasyonu'ndan dolayı oluşan açığı kapatmak için yaklaşık 2,5 milyar dolar toplamda ise 5,5 milyar dolar ek kaynağın

güvenlik bütçesine ayrılmasını istemişti. (Ben-David, 2014; Levi, 2014).

Lapid'in teklif ettiği bütçenin, 2009'dan beri sürdürdüğü sorumlu bütçeyi tehlikeye atacağını düşünen Netanyahu, 2015 bütçe teklifini kabul etmeyerek Yahudi ulus devleti kanununa da karşı olan Lapid'in görevine son vermiş ve erken seçime gitmeyi tercih etmiştir. Böylece Netanyahu, 2015 seçimleri sonrasında yeni bütçe kabul edilene kadar 2014 yılı bütçesini uygulamayı tercih etmiştir.

Bu süreçte, erken seçim kararı alınmadan önce, meclis aritmetiğinde Likud aleyhine önemli değişiklikler olmuştur. Gazze operasyonu devam ederken, 9 Temmuz'da, Likud- Yisrael Beytenu ittifakının bozulması sonrasında Likud partisi, mecliste sahip olduğu 20 vekille birinci olmuştur. Fakat bu birincilik durumu kısa sürmüştür. Likud milletvekili olan Reuven (Rubi) Rivlin'in Cumhurbaşkanı seçilmesi ile İçişleri Bakanı Gideon Sa'ar'ın özel nedenlerle vekillikten ve bakanlıktan istifasıyla boşalan yere 2013 seçimlerindeki ortak listede sıradaki Yisrael Beytenu'lu iki aday gelmişti. Bu durumda milletvekili sayısı 20'den 18'e inen Likud'un vekil sayısı, Yeş Atid'in 2013 seçimlerinde kazandığı 19 vekilin gerisine düşmüştür. Bu durum gelecekteki koalisyon siyasetinde Netanyahu'nun aleyhine bir gelişmeye yol açabilirdi. Erken seçim kararı alınmadan alınacak bir hükümet feshi kararından sonra, Cumhurbaşkanı Rivlin, daha fazla vekili olan Lapid'e hükümeti kurma vazifesini verebilirdi. Cumhurbaşkanı Rivlin ile Netanyahu arasında Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde yaşanan anlaşmazlıklar zaten bilinmekteydi (Reider, 2014).

Meclis aritmetiğindeki bu yeni duruma paralel olarak, Lapid'in Livni ile beraber hareket ederek, daha önce beraber koalisyon kurmayı reddettiği ultra-Ortodoks partilerle yeni bir hükümet kurarak, Netanyahu hükümetini devirmeye çalıştığı şayiası yayılmıştı. Netanyahu, söz konusu iki bakanı hükümet darbesi yapmakla

suçlayarak görevden alması bu durumun bir işareti. Bu noktada Lapid'i Maliye Bakanı olarak başarısızlıkla itham ederken, Livni'yi de barış görüşmelerindeki sorumsuz tavrından ve keyfiliklerinden dolayı itham etmiştir. Bu gelişmeler üzerine, bu iki partinin koalisyondan ayrılmasıyla, 18 Mart 2013'te başlayan 33. dönem hükümeti bitmiştir. Koalisyon dağılırken, 8 Aralık 2014'te meclisin aldığı erken seçim kararıyla 19. meclis sona ermiştir

Bu süreçte Netanyahu'nun erken seçime gitmeden yeni bir hükümet kurma çabaları sonuçsuz kalmıştır. Koalisyondan ayrılan Yeş Atid ve Hatnua partilerinin yerine Haredi (ŞAS ve Yahadut Hatora) partilerin katılımıyla kurulacak 61 kişilik yeni bir koalisyonu da Lieberman'ın kabul etmediği iddia edilmiştir (Yuval, 2014; Rettig- Gur, 2014). Bu durumda, Netanyahu yeni bir koalisyon kurmak için daha fazla zaman harcamamıştır. Başta Lapid olmak üzere, rakiplerinin zayıflığından istifade etmek amacıyla Netanyahu, seçimleri olabildiğince erkene almaya çalışmıştır. Bu kararı ile yeni bir parti kurmasından endişe duyduğu eski bakan Moshe Kahlon'u da seçimlere hazırlıksız yakalamak istemiştir.

Erken seçim kararı alınmasıyla birlikte koalisyon partileri büyük bir risk de almışlardır. Çünkü Netanyahu gelecek seçimlerden sonra hükümeti kuramama riskiyle karşı karşıya kalabileceği gibi, Netanyahu tarafından görevlerine son verilen söz konusu bakanların da, Netanyahu'nun 2016 seçimlerinden sonra hükümeti kurması durumunda koalisyonda yer alamama olasılığı çok büyüktü. Ayrıca hükümette beş bakanla temsil edilen Yisrael Beytenu partisinin ülke barajının altında kalma riski mevcuttu.

Erken seçim kararının alınması sonrasında, merkez ve sol kamplar arasında yeni bir başbakan arayışı başlamıştır. Bu süreci iyi değerlendiren Herzog ve Livni, muhalefetin liderliğine soyunmuşlardır. 2013 seçimlerinde ikinci çıkan Lapid ise herhangi bir ittifak kurma arayışında bu-

lunmayarak, Netanyahu'ya karşı oluşan muhalefet rüzgarını arkasına alma şansını kaçırmıştır.

Aşağıda öncelikle İsrail seçim sistemi daha sonra ise meclise girmesi muhtemel partiler hakkında bilgi verilecektir. Daha sonra meclise girmesi muhtemel partiler hakkında sırayla bilgi verilmiştir. Bu partiler sırasıyla şu şekildedir: Siyonist Kamp, Likud, Müşterek Liste, Bayit Yehudi, Yeş Atid, Kulanu, ŞAS, Yahadut Hatora Hameuhedet [Yahadut Hatora olarak kısaltılmıştır], Yisrael Beytenu, Meretz, Yahad-Ha'am İtanu [Yahad olarak kısaltılmıştır]. Ayrıca her partinin sonunda kazanması muhtemel vekil adaylarının listesi verilmiştir. Adayların isimleri Türkçe okunmasına göre yazılmış ve daha önceden vekil olmayanların yerine yanına yıldız işareti konulmuştur.

İsrail Seçim Sistemi

Tüm ülkenin tek bir seçim bölgesi olduğu İsrail'de 120 vekil, genel, milli, dolaysız, eşit, gizli oy ve orantılı temsil esaslarıyla seçilmekte olup bölge veya etnik bazlı bir temsil söz konusu değildir. Dört yılda bir yapılan meclis seçimlerinde 18 yaşından itibaren bütün vatandaşlar oy verme (yerel seçimlerde 17), 21 yaşını dolduran bütün vatandaşlar da seçilme hakkına sahiptir (Knesset. 2014). İsrail vatandaşı olan Arapların seçme ve seçilme hakkına sahip olmalarına mukabil oturma iznine sahip olan ve yerel seçimlerde oy kullanabilen Kudüs Arapları, genel seçimlerde oy kullanma hakkına sahip değildir. (İsrail'in işgal altında tuttuğu, Batı Şeria ve Gazze'de yaşayan Filistin Arapları ise hiç oy kullanamamaktadır) Seçmenler kendilerini Knesset'te temsil edecek tek bir listeye oy vermektedirler. Bu listeler, herhangi bir partinin adaylarından oluştuğu gibi, birden fazla partinin adaylarının bir araya gelmesi ile de oluşturulabilmektedir. Sadece partiler liste hazırlamakta olup bağımsız adaylar ise tek başına seçime girememektedir. ("The Electoral System," 2014)

19. Knesset'de, ülke seçim barajının %2'den %3.25'e yükseltilmesi seçim siyasetini etkilemiştir. Yaklaşık 5,9 milyon seçmenin oy kullanabileceği 2015 seçimlerinde geçerli oyun %3.25'i yaklaşık 123 bin oya, yani en az dört vekile tekabül etmektedir. Bu yerine düzenleme ile İsrail siyasetinde küçük partilerin oy oranlarının çok üzerinde rol oynamalarını engellenerek koalisyon hükümetleriyle yönetilen ülke idaresine bir istikrar sağlamak amaçlanmıştır. Bu durum, büyük partilerin işine yararken, barajın altında kalma ihtimali olan küçük partileri ittifak arayışlarına itmiştir. İdeolojik olarak birbirine uzak olan veya olmayan partiler ya teknik (geçici) ittifakların (blok) içine girmek durumunda kalmıştır. Bu durumun bir sonucu olarak 2015 seçimlerinde barajı geçmesi beklenen 11 partinin 5 tanesi (Siyonist Kamp, Bayit Yehudi, Yahadut Hatora, Yahad, Müşterek Liste) 12 tane partinin bir araya gelmesi ile oluşturulmuştur. Bu durum aslında mecliste 18 farklı partinin olduğu anlamına gelmektedir. Buna rağmen, barajın yüksek olmasından dolayı baraja en yakın olan üç partinin (Yahad, Meretz ve Yisrael Beytenu) barajın altında kalma ihtimali vardır. Bu durumda 2013 seçimlerinde parlamentoda temsil edilmeyenlerin oranı (%7.1- 268,795) aşılabilecektir.

Yukarıdaki ittifaktan farklı olarak barajı geçmeleri durumunda fazla oyları birbirleriyle paylaşmak üzere partiler, birbirleriyle artık (bakiye) oy anlaşması yapmaktadırlar. Bu seçimlerde 11 listeden 8'i aralarında anlaşmışlardır. Likud- Bayit Yehudi, SAŞ- Yahadut Hatora, Yisrael Beytenu- Kulanu ve Siyonist Kamp- Meretz. Bu anlaşma, seçim sonrası süreçte de birlikte hareket edebileceklerinin bir işaretidir.

Barajın yükseltilmesiyle 2013 seçimlerinde barajı geçemeyen ama nitelikli oy alan kenevir bitkisinin serbest olmasını savunan *Ale Yarok*, Arap sosyalistlerinin partisi *Da'am*, Sefardi Yahudilerin partisi *Am Şalem*, sol görüşü savunan *Eretz Hadaşa*, tövbe hareketinin (*teşuva*) partisi *Koah Lehaşpia HaYisraelim* ile 2013 seçimlerin-

de barajı kıl payı geçen Kadima gibi partilerin bundan sonra barajı aşmaları daha da zorlaşmıştır. Bundan dolayı bu partilerden Ale Yarok hariç diğerleri 2015 seçimlerine katılmamışlardır (Nineteenth Knesset, 2013; Cohen, 2014; Bechiro, 2014).

29 Aralık 2014 tarihi itibarı ile 26 parti seçim listelerini merkezi seçim kuruluna sunmuştur. 17 Mart seçimlerine katılan bu partilerin resmi adları şu şekildedir: Yitzhak Herzog ve Tzipi Livni liderliğinde Siyonist Kamp (Hamahane Hazioni), Başbakanlık için Benyamin Netanyahu Liderliğinde Birlik (*HaLikud*); Naftali Benet Liderliğinde Yahudi Yurdu (*HaBayit Hayehudi*); Müşterek Liste (*Harşima Hameşutefet*)- *HADAŞ, RAAM, BALAD, TAAL*; Sefardi Birliği- Rahmetli Haham Ovadya Yosef'in Tevrat Koruyucuları Hareketi (*ŞAS*); Yair Lapid Liderliğinde Gelecek Var (*Yeş Atid*); Moşe Kahlon Liderliğinde Hepimiz (*Kulanu*); Birleşik Tevrat ve Şabat Yahudiliği- İsrail Birliği ve Tora Bayrağı (*Yahadut Hatora ve Şabat Hameuhedet- Agudat Yisrael ve Degel Hatora*); Avigdor Lieberman Liderliğinde İsrail Evimiz (*Yisrael Beytenu*); İsrail'in Solu (Meretz, *Hasmol şel Yisrael*); Yeşil Yaprak (*Ale Yarok*)- Seçimde Gurur; Eli Yişay Liderliğinde Birlik- Millet Bizimle (*Yahad-Haam İtanu*); Yeşiller (*Hayerokim*); Korsanlar (*Piratim*); Hepimiz Dostuz Na Nah (Rabbi Nahman) (*Kulanu Haverim Na Nah*); Işık (Or); Değişim İçin Özlem (*Hatikva Leşinuy*); Sosyal Liderlik (*Manhigut Hevratit*); Çiçek (*Perah*) Bol Nimet, Hayat ve Barış- Eğitim, Konut ve Gerçek Bir Barışta Şahin; Arap Listesi (*Hareşima Haaravit*); Demokratlar (*Demokratura*) Partisi Destecileri; *Ubizhutan*- Haredi Kadınlar Değişim Yapıyor; Millet'in Seçimi- Geçici (*Nivheret Ha'am- Hazmanit*); Goldştayn Kardeşler Liderliğinde Ekonomi (*Kalkala*) Partisi; Onurlu Kiralama (*Şirut Bekavod*); Çocuklarımızın Korunması (*Meginim Al Yeladenu*) Çocuklarımızı Pornografi İle Beslemeye Son Verin; Değişim İçin Emel (*Elemel Litteğayyür*), (Bechiro). (Task Force, 2015)

İsrail'de merkez seçim kurulu, yüksek mahkeme, başsavcı ve devlet murakıplığı (denetçiliği) 2015 seçimlerinde gündemi etkileyen en önemli devlet kurumlarıdır.

Yüksek mahkemeden bir yargıcın başkanlık ettiği ve Knesset'teki partilerin temsilcilerinin yer aldığı merkez seçim kurulu gibi kurumlar seçim sürecinde etkili olmaktadır. Partilerin listelerini sundukları bu komite, partilerin seçim kampanyalarını denetleme yetkisine sahiptir. Ayrıca bu kurul, partileri ve adayları seçmeden etme yetkisine sahiptir. Fakat bu kurulun kararı temyize açık olup, men edilen adaylar veya partiler yüksek mahkemeye itiraz edebilmektedir. 2015 seçimlerinde Müşterek Listesi milletvekili adayı Hanin Zuabi ve Yahad listesi milletvekili adayı Yahudi Baruh Marzel'in adaylıktan men edilmesine karşı açılan temyiz davasını yüksek mahkeme kabul ederek, bu iki vekil adayının da seçimlere girmesine müsaade etmiştir. Teröristlere yardım etmek ve İsrail devletine düşman olmakla itham edilen Arap Zuabi ile aşırı dinci- milliyetçi Kahanistlerle yakın görüşleri olan Yahudi Marzel'in aynı çatı altında siyaset yapması, bu iki vekil adayının mecliste sık sık birbirleriyle polemige girmelerini kolaylaştıracaktır.

İsrail'de merkez seçim kurulu yeni bir düzenleme yaparak seçimlere 90 gün kala yapılan anketlerin sonuçları ile diğer gerekli detaylarının (anketi yöneten kurul, anketi yapan kurum, anket tarihi, örneklemi, hangi nüfustan alındığı, örnek alma yöntemi, katılan sayısı ve hata oranı vb) yayınlamadan önce kurula gönderilmesini istemiştir (Jeremy's Knesset Insider 2014).

Devlet otoritesini mahkemelerde savunan İsrail başsavcısının, V15 gibi gruplar aleyhine açılan davaları reddi, Netanyahu'nun eşinin devlet kasasında yaptığı harcamalarla (Bottlegate) ilgili "ön tahkikat" başlatması ile Netanyahu'nun ABD kongresindeki konuşmasının televizyonda yayınına izin vermesi, seçim öncesinde kamuoyunun gündemini belirlemiştir.

Devlet murakıplığı ise başbakan Netanyahu'nun devlet kasasından yaptığı harcamalar ile konut meselesi hakkında yaptığı raporları seçim öncesinde yayınlarak seçim gündemini etkilemiştir.

Partiler, sanal ortamı ve basılı medyayı seçim kampanyalarında yoğun olarak kullanmaktadırlar. Partiler, seçim kampanyalarında televizyonu sınırlı kullanabilmekte olup ek süre satın alamamaktadırlar. (IMFA, 2014) Bundan dolayı partiler gençlerin yoğun olarak kullandığı sosyal medyada yayınlanmak üzere ilginç siyasi reklamlar çekerek, seçim kampanyalarını yürütmektedirler. Parti liderlerinin de oynadığı reklam filmleri, o kadar ses getirmektedir ki, merkez seçim kurulu bu reklam filmleri ile ilgili çok sayıda şikayet olmaktadır.

İsrail'de bu seçimlerde Yediot Aharonot ve bu gruba bağlı YNET haber sitesinin Likud'a karşı kampanya yürüttüğü, Likud partisi tarafından sık sık gündeme getirilmiştir. Bu kavganın en önemli sebebi ise Netanyahu çizgisinde olan ve ücretsiz dağıtılan *Israel Hayom* adlı gazetesinin, ücretle satılan gazeteler aleyhine basılı medya dengesini sarsmasıdır.

İsrail'de zaman zaman parti liderlerinin beraber katıldıkları canlı TV tartışmaları yapılmaktadır. İsrail'de seçmenin yarısını temsil etmesi beklenen sekiz parti liderinin birlikte katıldığı tartışma, gündemi uzun süre meşgul etmiştir. Herzog, Netanyahu ve Yahadut Hatora partisi liderinin katılmadığı bu tartışmalar seçim sonuçlarını etkileyebileceği gibi olası hükümet senaryolarını daha da netleştirmiştir.

Bu seçimlerde bazı STK'ların seçimleri etkilemeye yönelik faaliyetleri de tartışma konusu olmuştur. Likud partisi, yurt dışından kanunlara aykırı fonlar kullandığını iddia ettiği V15 (victory 2015) adlı kuruluşun, Likud muhalifleri lehine kampanya yürüttüğünü iddia ederek merkez seçim kuruluna şikayette bulunmuştur.

İsrail'de 2015 seçimlerinde adaylar merkez yoklaması veya parti üyelerinin katıldığı önseçim (+ kontenjan) ile belirlenmiştir. Likud, İşçi partisi, Bayit Yehudi gibi partiler adaylarını, tüm partililerin oy kullandığı ön seçim usulüyle tespit etmiştir. Buna karşın birçok irili ufaklı partilerde adaylar, her partinin kendi seçtiği merkezi yoklama usulüyle belirlenmiştir: Kulanu, Hatnua, Yeş Atid, Yisrael Beytenu, TAAL gibi liderin güçlü olduğu partilerde merkez idare kurulları, ŞAS ve Yahadut Hatora gibi haredi partilerde dini kurullar, Yahad ve Otzma ile RAAM gibi partilerde istişare mekanizması ön plana çıkmıştır. Bu ikisinin ortasında yer alan güçlü kongre gelenegi olan Meretz, Tkuma, Hadaş, Balad gibi partilerde seçilmiş kongre üyeleri belirlemiştir. Önseçim veya kongre seçimiyle yapılan partilerde belli gruplara (kadın, Arap, Dürzü) ve bölgelere (Telaviv, Kudüs Hayfa, Berşeva vb önemli seçim bölgelerine) listedeki belli yerler tahsis edilmiştir. Önseçim yapılan partilerde, ayrıca genel başkana kontenjanlar ayrılmıştır. İsrail'de ilk üçe girmesi beklenen partilerde ön seçim yapılması, dört partide de vekillerin kongrelerle seçilmesi İsrail'deki vekillerin üçte ikisinin merkezi yoklama yerine seçim usulüyle belirlendiğini ortaya koymaktadır (IMFA, 2014, 15 Aralık).

Bu çalışmada 120 sandalyelik İsrail parlamentosuna girmesi tahmin edilen 11 farklı liste ağırlıklı olarak seçim beyannamesinden hareketle tahlil edilmiştir. Seçim beyannamesini sadece Likud ve Yahadut Hatora listeleri yayınlamamıştır. Partilerin beyannameleri her partinin web sayfasından ve İsrail Demokrasi Kurumu'nun web sayfasından incelenmiştir (Matsa hama-kon hayisraeli ledemokratiya. 2015).

Seçimde Meclise Girmesi Muhtemel Listeler ve Partiler

Siyonist Kamp

Merkez sol İşçi partisi ile merkez Hatnua partisi ortak adaylarından oluşan Siyonist Kamp ile sol düşünce 2001'deki yenilgi-

sinden sonra, ilk defa seçimlerden birinci çıkabilme şansını yakalamıştır. Tek başına girseydi baraj altında kalma ihtimali olan Livni'nin Herzog ile işbirliği, İsrail siyasetine yeni bir heyecan getirerek alternatif hükümet arayışlarına ivme kazandırmıştır. İlerlemeci ve liberal bir hareket olarak tanımlanan ortak liste, bu seçimlerden sonra hükümeti kurabilmesi durumunda başbakanlığı dönüşümlü olarak yürütmek üzere anlaşmıştır.

İşçi partisinin Oslo sürecinin başarısızlığı sonrasında, hasta adam olarak algılanması beraberinde partinin sosyal-ekonomik konulara öncelik vermesi ve güvenlik konularından göreceli olarak uzak durması sonucunu doğurmuştur. Buna karşın eski Likud partili Livni ise barış süreci ve güvenlik konularına daha fazla önem vermektedir. Bundan dolayı Siyonist Kamp, barış süreci ile güvenlik meselelerine, yakın düşüncelere sahip oldukları Kulanu ve Yeş Atid gibi partilerinden daha fazla, Meretz'e nazaran daha az yoğunlaşmıştır.

Terör ve aşırılıklarla mücadelede dünya ile beraber hareket edilmesi gerektiğini savunan parti, ulusal güvenliği sağlamak için ABD ile ilişkilere önem vermektedir. Netanyahu'nun siyasi istikbali için ABD ile ilişkileri zarar verdiğini ve İran'ın nükleer silah elde etme sürecini, attığı adımlarla kolaylaştırdığını iddia etmektedir (Goren, 2015).

Bu listenin Siyonist kelimesini kendilerine isim olarak alması İsrail'de Siyonizm tartışmasını da kaçınılmaz olarak tekrar gündeme taşımıştır. Siyonist Kamp, Siyonizm'i, Araplar da dahil, tüm İsrail vatandaşları için daha fazla eşitlik sağlanması anlamında algılamaktadır. Bundan dolayı liste Yahudi ulus devleti kanununa karşı olup devletin Yahudi kimliğinin ve demokratik niteliğinin dengeli olması gerektiğini ifade etmektedir.

Likud'u barış görüşmelerini yürütemekle itham etmesine rağmen Siyonist Kampın Batı Şeria ve Gazze'de var olan

problemi kısa vadede ele alması, merkez sağdaki Likud'dan esasta çok da farklı olmayıp sadece usulde farklıdır. Problemin uzun vadede çözümünde ise iki devletli çözümü savunarak ayrılmaktadır.

Tek devletli çözümün Yahudi nüfus oranını düşürmesinden endişelendiği için en uygun yol olarak iki devletli çözümü Siyonist Kamp savunmaktadırlar. Ma'ale Adumim ve Guş Etzion gibi büyük yerleşim blokları hariç, Batı Şeria'ya dağılmış yerleşim yerlerinin İsrail egemenliğine geçmesine karşıdır. Fakat bu yerlerin ikili görüşmeler sonunda imzalanacak anlaşmalara kadar tek taraflı olarak boşaltılmasında karşıdır.

Parti, Likud'u Gazze'deki gerekli güvenliği sağlayamamakla itham ederek, iktidarı döneminde Gazze içinde gerekli savunma mekanizmalarını kurmayı, Hamas'ın yapmaya çalıştığı tünellere karşı yeraltı duvarı inşa etmeyi ve terör suçlusu olarak gördüğü Hamashlı tutukluları serbest bırakmayı vadedmektedir.

Parti, yerleşim yerleri yerine merkezden uzak ama güvenlik açısından hassas olan kuzey (Galile) ve güney (Negev) sınırlarındaki bölgelerin kalkınmasına önem vermektedir.

Partinin hayat pahalılığı ile mücadele programı, listenin Maliye Bakanı adayı Trahtenberg'in 2011'deki protesto olayları sonrasında hükümete sunduğu raporundan hareketle oluşturulmuştur. Mesken meselesi ile ilgili olarak adil kira yasasını çıkarmayı ve gelecek beş yıl içinde 300.000 yeni ev inşa etmeyi planlamaktadır.

Geçim masrafı ile ilgili olarak ise her aile için gerekli olan temel gıda maddeleri ile sağlık ve eğitim alanlarında maliyeti düşürecek çalışmalar yapmayı vaat etmektedir. Bir taraftan küçük gıda üreticilerinin desteklenmesi planlanırken diğer taraftan gıda sektöründe rekabetin artırılması planlanmaktadır.

Ayrıca gaz fiyatlarında ucuzlama olması için bu sektörde rekabetin artırılması da planlanmaktadır. Kişiden kişiye borç verme sisteminin (P2P) teşvik edilmesi ile emekli maaşlarındaki kesintilerin önlenmesi diğer önemli seçim vaatleridir. Eğitim alanında ise fakir bölgelerde okul açmayı, ailelerin okullara verdikleri ek ödemeyi ortadan kaldırmayı planlanmaktadır. Halk sağlık sistemini güçlendirmeyi, aileleri yüzlerce şekel masraftan kurtaracak olan ilaç yasasını uygulamayı vadedmiştir. Yaşlı vatandaşlara kullanılmak üzere 2 milyar şekel değerinde bir fon oluşturmayı vaat eden parti, her küçük çocuk için bir milli yatırım hesabı açarak her gencin hayata eşit başlamasını vadedmektedir.

Daha şefkatli bir ekonomik planı hayata geçirmeye çalışan Siyonist Kamp, paranın tekrar halka dönmesi için tüm sektörlerin ve katmanların içinde yer alacağı bir hükümet biçimini istemektedir. Mülki hizmetlerdeki mesuliyeti ve salahiyeti merkezileşme ile değil yerelliği güçlendirerek sağlamak isteyen parti, eşitlikçi bir büyüme için fırsatların tüm halka dağıtılmasını ve eşitliğin teşvik edilmesini istemektedir. Bu noktada kapsayıcı ve anlamlı bu planın işleme için profesyonel, otoriteci ve sorumlu bir liderlik tarzı savunulmaktadır.

Liste liberal bir ekonomi politikası yerine vatandaşın refahını önceleyen bir politika takip etmeyi vademtedir. Bu noktada büyük işverenlerin çıkarından ziyade, orta ve küçük ölçekli işverenlerin sorunlarına çözüm bulmaya çalışmaktadır. Makro ekonomik göstergelerden ziyade mikro göstergeleri seçim gündemine alan parti, milli gelirdeki büyüme ve enflasyondaki azalmaya rağmen kamu sektöründeki kesintilere karşıdır. Milli gelirin %40'ı kadar bir hükümet bütçesini öngörmektedir. Hükümet bütçesini kademeli olarak yükselterek barınma, eğitim, sağlık, ulaşım gibi alanlarda yatırım yapmayı planlamaktadır. Parti Meretz gibi zenginleri daha fazla vergilendirmek veya gelir ve veraset vergisi gibi vergiler koymak yerine var

olan vergi sistemindeki açık kapıları kapatarak kaynak oluşturmayı planlamaktadır (“Economic policies of the,” 2015).

1 İshak (Buji) Herzog 2 Tzipi Livni (Tnua) 3 Şelli Yahimoviç 4 Stav Şafir 5 İtzik Şmulı 6 Omer Bar-Lev 7 Yehiel Bar 8 Amir Peretz (Tnua) 9 Merav Mihaeli 10 Eyitan Kabel 11 Manuel Trahtenberg* 12 Erel Margalit 13 Mickel (Miki) Rosental 14 Revital Swid* 15 Danni Atar* 16 Yoel Hasson (Tnua) 17 Zuheyr Behlül* 18 Eytan Broşi 19 Mihal Biran 20 Nahman Şay 21 Ksenya Svetlova(Tnua) 22 Ayelet Nahmias-Verbin 23 Yossi Yona* 24 Eyal Ben-Reuven(Tnua) 25 Yael Kohen Paran(Tnua) 26 Salih Saad* 27 Leah Fadida* 28 Robert Tibayev 29 Moşe Mizrahi 30 Eldad Yaniv*

Likud

İsrail’in milli meselelerinde daha güvenilirliği politikalar takip eden Likud partisi, sosyal hassasiyetleri olan serbest piyasa ekonomisini savunmaktadır. “Bibi” lakabı ile bilinen Netanyahu, şu ana kadar 3 kere (1996-99, 2009-13 ve 2013-15) başbakanlık yapmıştır ve hala en önemli başbakan adaydır. Kişisel olarak Netanyahu, iki devletli çözümü kabul etmesine ve başbakanı olduğu hükümetlerin Filistin yönetimi ile barış görüşmelerini sürdürmesine rağmen, güvenlik kaygıları dolayısıyla Filistin devletinin kurulmasına karşı çıkmaktadır. Barış görüşmelerindeki tıkanıklıktan Filistinlilerin reddiyeciliğini sorumlu tutmakta olup kısa vadede Filistinlilerle barışa ulaşmanın zor olduğunu iddia etmektedir. (Goren, 2015). Bu politikaları ile de İsrail işgalinin sürmesine dayalı statükonun devamını istemektedir. Demokratik değerleri savunmasına rağmen Yahudi ulus devleti kanununu da desteklemektedir.

2015 seçim kampanyalarının en önemli konusu olarak İran’ın nükleer silah tehlikesini seçim gündemine alan parti, kendisinin Hamas ve Hizbullah ile yani “terörle” mücadele eden bir parti olduğu kanaatini oluşturmakta ve rakiplerini düşmanlara taviz vermekle itham etmektedir. İkti-

dardan düşmesi durumunda güvenliğin kötüleşeceği izlenimini yaymaktadır. İran ile yapılan görüşmelerde kendilerinden birçok bilginin gizlendiğini iddia eden Likud, İran’a karşı yürütülen yaptırımların netice alana kadar devam ettirilmesini savunmaktadır. ABD ile İran konusunda yaşanan gerilimin seçimden sonra sona ereceğini düşünmektedir.

Bu seçimlerde temel maddelerdeki KDV oranının sıfırlanmasını kabul etmiştir. Parti, bütçe açığı oluşturacağı kaygısı ile kamu ve sosyal harcamalarının artırılmasına karşı çıkmaktadır. Kamu harcamalarını artırmaya karşı olmasına rağmen, başbakanlığında devlet kaynaklarından yaptığı kişisel harcamaların yüksekliği gündeme getirilerek Netanyahu yıpratılmaya çalışılmaktadır. Buna karşın Netanyahu ise sorumlu ve tecrübeli bir lider ve devlet adamı olduğunu ön plana çıkararak muhalefete taarruz etmektedir.

2015 seçim listesindeki vekilleri önceki seçimlere nazaran merkeze yakın olan Likud partisi, seçim manifestosu yayınlamadığı için, sosyoekonomik konularda net bir tavır alamamaktadır. Partinin seçim beyanamesi yayınlamamasının sebebi, sosyoekonomik ağırlıklı bir seçim gündeminde popülist söylemlerle kendisini bağlamak istemeyişidir. Ayrıca beyanname yayınlanmayarak parti içinde neoliberal politikalara bağlı olanlar ile daha popülist ve daha fazla refah vurgusu olan politikalar takip edilmesi gerektiğini savunanlar arasında olası bir anlaşmazlık da engellenmiştir. Bu seçimlerde Likud partisini en fazla zorlayan, Netanyahu ile ekonomik görüşleri uyuşmadığı için partiden ayrılan Kulanu partisi lideri Kahlon olmuştur (“Economic policies of the,” 2015).

Muhalefet partilerinin mikro ekonomik durumdan hareketle Netanyahu’nun ekonomi politikalarını eleştirmelerine rağmen, İsrail ekonomisinin Netanyahu döneminde problem yaşamaması seçimlerde en önemli avantajdır. 2014 yılı Makro ekonomik göstergelerinde, nominal

GSYH (309,2 milyar dolar), reel GSYH (%3,4), satın alma gücü paritesi ile kişi başı GSYH (36.119 dolar), sanayi üretimi (%3,9), ihracatı (64,4 milyar dolar) artmış; dış ticaret açığı (ithalat 69,1 milyar dolar) çok artmamış, cari işlemler hesabı dengesi (7 milyar dolar) pozitif olmuş, şekelin istikrarı devam etmiş (şekel: dolar 3,58), tüketici fiyat enflasyonu düşmüş (%1,5), dış borcu (97,1 milyar dolar), düşmeye başlamış, kredi derecelemesi A+ olmuş, işsizlik (%6,1) düzenli olarak azalmıştır. (Odenheimer, 2014). Makro ekonomik bu göstergelere rağmen bütçe açığı kapanmamıştır. 2014 yılındaki Gazze savaşı bütçedeki açığın daha da büyümesine yol açmıştır. Hayat standardı yükselmesine rağmen hayat pahalılığı ortaya çıkmış, zenginle fakir arasındaki gelir farkı artmıştır.

1.Binyamin (Bibi) Netanyahu 2 Gilad Erdan 3 Yoel Yuli Edelştayn 4 Yisrael Katz 5 Miri Regev 6 Silvan Şalom 7 Moşe (Bogi) Ya'alon 8 Ze'ev Elkin 9 Danni Danon 10 Yariv Levin 11 Benni Begin 12 Yitzhak (Tzhay) Hanegbi 13 Yuval Ştaynitz 14 Gila Gamliel 15 Ofir Akunis 16 David Bitan* 17 Haim Katz 18 Caki Levi 19 Yoav Kiş* 20 Tzipi Hotoveli 21 David (Dudu) Amsalem* 22 Mahluf (Miki) Zohar 23 Anat Berko 24 Eyüb Kara 25 Nava Boker* 26 Moşe Avraham Dihter 27 Abraham Nagosa* 28 Nurit Koren 29 Yaron Mazuz 30 Oren Hazan

Müşterek Liste

2015 seçimlerinde 15 vekile ulaşmayı planlayan Müşterek Liste İsrail'de yaşayan ve mecliste temsil edilen dört Arap partinin (HADAŞ, RAAM (İslami hareket), BALAD, TAAL) bir araya gelmesi ile şekillenmiştir. Arap partileri zaman zaman birbirleriyle ittifak yapmalarına rağmen, tek bir liste ile girmeyi 1992'den sonra ilk defa başarmıştır. Daha önceden parçalı yapıları ile mecliste beraber hareket edemeyen Arap partilerinin bu seçimlerde üçüncü parti olma ihtimali vardır. Kazanacakları bu yüksek oy oranı ile hükümete ortak olamasalar da meclisteki komisyonlarda

daha fazla temsil edilme ve kurullarda başkanlık kazanma ihtimali vardır.

Bu dört partiyi bir arada tutan en büyük etken ülke seçim barajıdır. Tek başlarına seçimlere girerek barajın altında kalma riskine karşı partiler, ortak hareket etmek durumunda kalmışlardır. İdeoloji olarak farklı düşüncelere sahip olsalar da Arap sektörün sosyoekonomik yapısının iyileştirilmesi ve Filistin meselesinin çözülmesi gerektiği hususundaki ortak yaklaşım onların bir araya gelmesindeki en önemli sebeptir.

Bu seçimlerde Araplarda da Filistin meselesinin çözümü gibi siyasi konulardan ziyade sosyal ve ekonomik durumlarının geliştirilmesi gündeme getirilmektedir. (Jeremy's Knesset Insider, 2015, 20 Şubat). Bu noktada sosyoekonomik durumlarının iyileştirilmesi için Arap partilerinin meclis ve koalisyon politikalarında daha etkin olmasını halk arzulamaktadır. Bu durumun Arapların seçimlere katılmasını olumlu etkileyebileceği tahmin edilmektedir (Task Force, 2015).

Değişik düşüncedeki dört partinin platformlarından kes yapıştır ile oluşturulmuş ajanda, bütüncül bir yaklaşıma sahip değildir. Seçimlere kadar aralarındaki ihtilafı geçici olarak dondurmuşlardır. Seçim sonrasında listenin dağılmadan bir arada devam edebilmesi, kendi aralarındaki işbirliği kadar İsrail siyasetindeki seyre de bağlıdır.

Dağılma durumunda Eymen Ode liderliğinde HADAŞ, Mesud Ganayim liderliğinde RAAM, Cemal Zahalka liderliğinde BALAD ve Ahmed Tibi liderliğinde TAAL partileri ortaya çıkacaktır. Listenin ilk 11'inde HADAŞ 4, BALAD ve RAAM 3'er TAAL ise 1 vekil çıkarabilecektir. 12-15 arasında vekillikler, dört parti tarafından iki yıllık rotasyon usulüne yürütülecektir. Listenin 12 vekil üzerine çıkabilmesi Arapların seçimlere katılımının artmasına bağlıdır.

HADAŞ partisi hariç diğer partilerdeki vekillerin çoğu daha önceden vekillik yapmış kişilerdir. HADAŞ partisinde Hristiyan (Toma-Süleyman) ve Yahudi (Henin) birer vekil vardır. Daha önceki seçimlerde Sosyalist Yahudilerin HADAŞ'a az da olsa var olan desteğinin, ortak liste ile seçime girilmesinden dolayı bu seçimlerde devam edip etmeyeceği meçhuldür.

Arap partileri devlet bütçesinde Arap belediyelerine ve kurumlarına kaynak tahsisinde eşit davranılmasını istemektedir. Ayrıca fakir nüfusun daha yoğun olduğu Arap sektöre karşı iyileştirici adımların atılmasını istemektedir.

Lieberman Müşterek Listenin seçim kurulunca reddedilmesi çağrısında bulunduğu ve Araplara karşı daha sert takip yapılmasını savunduğu için, Arap partiler Lieberman'la söylem düzeyinde mücadeleye girmektedir. Bu durumun diğer bir sebebi de Lieberman'ın Arap nüfusun yoğun olduğu bölgelerdeki kitlelerin Filistin devleti egemenliğine aktarılacak, İsrail vatandaşlığının sonlandırılmasını istemesidir.

Yahudi ulus devleti temel kanununa sol partiler gibi karşı olmalarına rağmen, sol Siyonist partilerin Araplara koalisyon teklifinde bulunma ihtimalleri çok zordur. Siyonist Kamp hükümeti kuramama ihtimali iyice anlaşılırsa ve dış baskılar çok artarsa bu ihtimal ortaya çıkabilecektir. Bu durumda da listenin hepsini değil, sadece Yahudi siyasetine daha iyi entegre olmuş HADAŞ'a teklifte bulunabilecektir. Bu durum, İsrail'deki Araplar için bir anlamda Arap baharının gerçekleşmesi demektir.

1 Eymen Ode* (HADAŞ) 2 Mesud Ganayim (RAAM) 3 Cemal Zahalka (BALAD) 4 Ahmed Tibi (TAAL) 5 Ayda Toma-Süleyman* (HADAŞ) 6 Abdülhakim Hac Yahya (RAAM)* 7 Hanin Zuabi (BALAD) 8 Dov Boris Henin (HADAŞ) 9 Talib Ebu Arar (RAAM) 10 Vebarin Yosef (HADAŞ) 11 Basil Gattas (BALAD) 12 Usama Saadia (TAAL) 13 Abdullah Ebu Maruf (HADAŞ) 14 Cuma Azbarg (BALAD) 15 Said Elharumi (RAAM)

Bayit Yehudi/ Yahudi Yurdu

2013 seçimlerinde hem dindar hem de seküler seçmenlerin yüksek desteğiyle seçimlerden üçüncü çıkmış olan parti, ağırlıklı olarak yerleşimcilerin menfaatlerini desteklemektedir. Modern, milliyetçi-dindar bir görünümde olan parti, temelde Netanyahu'dan çok da farklı bir politikaları olmasa da bazı konularda çok daha sertlik yanlısıdır. Bu çerçevede, Filistin devletine karşı olup Batı Şeria'nın yarısından fazlasını kapsayan C bölgesinin İsrail'e ilhak edilmesini, Gazze'nin Mısır'a verilmesini savunmaktadır. Bu çerçevede barış görüşmelerine karşı olup, yerleşim inşaatlarının durdurulmasına da karşıdır. Yahudi ulus devleti kanununu destekleyen parti, İsrail'in özür dileyen bir devlet durumunda olmasını eleştirerek Siyonist devletin Yahudi karakterinin tekrar canlandırılmasını savunmaktadır.

Serbest piyasa ekonomisini savunan parti, dindar partiler içinde kadın temsiline yer veren tek parti olup, eşcinsellerin evliliğine karşıdır. Herzog-Livni rekabetinde, ibrenin sağa kaymasında rol oynayan en önemli partidir. Din devlet ilişkisinde var olan statükonun devam ettirilmesini savunan parti, Yeşiva öğrencilerinin zorunlu askerlik düzenlemesine ön ayak olmuştur. Bennett'in eski futbolcu Eli Ohana'yi kontenjandan aday gösterme isteği dini tatil olması gereken şabat günlerinde futbol oynamasından dolayı partinin dindar seçmeninde tepkiye yol açmıştır.

1 Naftali Bennett 2 Uri Ariel (Tkuma) 3 Ayelet Şaked 4 Eli Ben-Dahan 5 Nisan Solominski 6 Yinon Magal* 7 Mordehay (Moti) Yogev 8 Bezalel Yoal Smotriç (Tkuma)* 9 Refaeli Şlomt (Şuli) Mualem 10 Abraham (Avi) Wortzman 11 Nir Orbah* 12 Avi Rontzki* 13 Orit Malka Struk*(Tkuma) 14 Anat Roth 15 Ronen Şoval*

Yeş Atid

2011 sosyal protestoları sonrasında kurulan Yeş Atid, seküler orta kesimin hayat pahalılığı sorunlarıyla ilgilenmekte olup

bunun için sivil, sosyal ve idari hususlarda değişimi savunmaktadır. Dinin devlet işlerine müdahale etmesine karşı olan parti Yahudi ulus devleti kanununun çıkmasına karşı olmuştur. 2017'de yürürlüğe girecek olan yıllık 5,200 kişilik kontenjan haricinde Yeşiva öğrencilerinin zorunlu askerlik yapması ve askerliğini yapmayanlara iki yıla kadar hapis cezası da dahil olmak üzere ceza verilmesi kanununu desteklemesi Haredi partilerle arasının açılmasına yol açmıştır.

Serbest piyasa ekonomisini savunan parti, gereksiz bürokratik uygulamalara ve ekonomik tekellere karşıdır. Yair Lapid Maliye Bakanı iken, bütçeyi istediği gibi düzenlememesi, başta konut siyaseti olmak üzere ekonomi alanında birçok vaadini yerine getirmesine engel olmuştur. Bu seçimlerde daha önce yerine getiremediği ilk defa ev alanlara KDV'yi sınırlama vaadini seçim beyanamesine tekrar almıştır.

2015 bütçesinde için yeni bir vergi koymadan, başta eğitim olmak üzere sosyal hizmetler için 10 milyar şekel tahsis etmeyi vadetmektedir. Toplumdaki ekonomik farkı azaltmayı amaçlayan parti, orta ve fakir kesimlerin durumunu düzelterek yatırımların yapılmasını istemektedir.

Parti, başlattığı misyonu devam ettirmek isteği ile önceki listesine yakın bir liste ile seçime girmektedir. 2013 seçimlerinde önemli oranda oy almasına rağmen bu seçimde oy oranında ciddi bir kayıp yaşaması beklenmektedir. Bu durumun en önemli nedeni, Lapid'in 2013 seçimlerinde vaat ettiklerini yerine getirememesi ile Gazze savaşı sırasında takip ettiği siyasettir. (Jeremy's Knesset Insider 2015, 2 Ocak).

İki devletli çözümü destekleyen parti, yerleşim yerlerinin İsrail'deki orta ve alt kesimin aleyhine desteklenmesine karşıdır. Karşı olmasının en önemli nedeni, yerleşimcilere aktarılan kaynakların bu yerlerin dışında yaşayan orta ve fakir tabakaya aktarılan kaynakların aleyhine bir durum ortaya çıkarmasıdır.

Barış görüşmelerini prensip olarak desteklemesine rağmen, Arapların barış yapmayı istemediğini savunmakta ve Kudüs'ün bölünmesine karşı çıkmaktadır. Barış görüşmelerindeki tıkanmanın İsrail'e ekonomik boykotu getirebileceğini ifade etmektedir.

1 Yair Lapid 2 Şay Moşe Piron 3 Yael German 4 Meir Kohen 5 Yakov Peri 6 Ofer Şelah 7 Haim Yellin* 8 Karin Elharar* 9 Yoel Razvozov 10 Aliza Lavie 11 Miki Levi 12 Elazar Ştern 13 Pnina Tamano- Şata 14 Boaz Toporovski 15 Rut Kalderon

Kulanu

2009-2013 tarihleri arasında Likud partisi İletişim Bakanı olan ve daha sonra Likud'dan ayrılan Kahlon tarafından kurulan partinin seçim vaatlerindeki en önemli kozu, hayat pahalılığı ile mücadeledir. Sosyal liberal bir ekonomiyi savunan görüşleriyle Netanyahu'dan farklıdır. Fakat kişisel olarak Likud'un kurucusu Begin'e sempatisi olan Kahlon'un güvenlik meselelerine yaklaşımı, Netanyahu'dan çok farklı değildir. Kahlon'un bakan iken iletişim alanında yapmış olduğu ucuzlamanın bir benzerini hayat pahalılığında da yapma beklentisi siyasette parlamasının ne önemli sebebi- dir. 250 bin yeni konut yapılmasını savunan Kahlon, hayat pahalılığıyla mücadele için gıda ve market sektöründe rekabetin artırılmasını savunmaktadır. Bankacılık sektöründe yapılacak yeni düzenlemelerle küçük işyerlerinin ve hanelerin kredi imkanlarının artırılması gerektiğini savunmaktadır. Özellikle elektrik, liman ve toprak idaresinde atacağı özelleştirme adımlarıyla bu alandaki devlet tekelinin sona ermesini istemektedir. Bu vaatlerini yerine getirmek için koalisyona girmesinin gerekeceği için, koalisyon görüşmelerinde bu konuda ısrarcı olacaktır.

Parti bazı teknik hatalarıyla seçimlerde gündeme gelmiştir. Kahlon'un daha önce ilan etmiş olmasına rağmen, Breslov Hasidim'in "Na Nach" partisi Kulanu adına ilk önce kayıt yaptırmıştır. Bu sorun, iki partinin de aynı ismi kullanmak üzere anlaşması ile çözülmüştür. Ayrıca

seçimlerden 100 gün önce görevinden ayrılması gereken seçim listesinde üçüncü sıra adayına (Melaku) Kahlon görevinden ayrılmasını söylemeyi unuttuğu için, söz konusu kişi aday olamamıştır.

Daha önce ABD büyükelçisi olan ve Kulan listesinden vekil olması beklenen Mihael Oren, partinin diplomasi alanındaki en önemli ismidir. Dış politikada ekonomiye önem veren Oren, Filistinlilerle ekonomik işbirliğinin daha da artırılmasını savunmaktadır. (Goren 2015) Temel olarak yol haritasını savunan Oren, Ortadoğu'da barış anlaşmasının şuan zor olduğunu, karşılıklı mutabakat zabitleri (iyi niyet mektubu) ile görüşmelerin ilerletilmesini tezini ileri sürmektedir. Ayrıca güney orduları eski komutanı olup 2009-2010 Gazze Dökme Kurşun Operasyonu'nda görev almış önemli bir komutan olan Yoav Galant'ın milletvekili seçilmesi seçim sonrası süreçte partiyi güvenlik politikalarında önemli konuma getirecektir.

Parti, iki devletli çözümden ziyade iki devletli durumdan yanadır. İki devletli durumda, Filistinlilere otonomi ve toplumsal özgürlük verilecektir. Kudüs'ün bölünmesine ve mültecilerin dönmesine karşı olan parti, ana blokların İsrail'de kalması şartıyla, bölgesel ve uluslararası aktörlerin işbirliğine dayalı bir çözüme sıcak bakmaktadır. ABD ile ilişkilerin, Başkan (Obama), ortak komutanlık ve Kongre ile koordinasyon halinde yürütülmesi gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca İsrail'in nazik gücünü temsil eden kamu diplomasisine ayrılan kaynağın artırılmasını istemektedir.

1 Moşe Kahlon 2 Yoav Galant* 3 Eli Elaluf* 4 Mihael Oren* 5 Rahel Azarya* 6 Tali Floskob* 7 Yifat Biton Şaşa* 8 Eliyahu Kohen 9 Roey Şmuel Volkmen 10 Merav Ben Ari*

ŞAS

2013 yılında partinin manevi lideri Yosef Ovadya'nın ölümü sonrasında ŞAS yeni bir yapılanmaya girmiştir. Parti sosyal yönleri

daha ağır basan politikalar izlemekte olup güvenlik politikalarında ılımlı görüşlere sahip olmuştur. (Gur, 2015) Partiden eski başkanları Eli Yişay'ın ayrılması ve sonrasında Yosef Ovaya'nın parti lideri Aryeh Deri aleyhindeki Ovadya'nın kasetinin yayınlanması partinin oylarını olumsuz etkilemiştir. Fakat ŞAS partisi hala en güçlü haredi partidir. Kendi tabanının Netanyahu'ya daha yakın olmasından ve sol bir koalisyonun kurulmasının zorluğundan dolayı, seçimlerden sonra Netanyahu'yu desteklemesi beklenmektedir. Fakat Deri, Herzog'un başbakan olması alternatifini de masada tutarak, koalisyon pazarlıklarında kendi sosyoekonomik talepleri için ısrar edecektir.

Haredi kesimin sosyoekonomik çıkarlarını koruyan parti, temel ev ürünlerindeki KDV'nin sınırlamasını, lüks konut ile hisse senedi gelirlerinden daha fazla vergi alınmasını savunmaktadır. Asgari ücretin artırılmasını savunan parti, ülkede fakir ve zenginlerin ayrı ayrı yerlerde iskan edilmesi yerine bunların entegre edilmesine yardım edecek iskan politikalarını savunmaktadır.

Deri de diğer birçok lider gibi barış müzakereleri için uygun bir ortam olmadığından bahsetmektedir. Buna rağmen, daha önceki parti lideri Yişay'a göre barış sürecine daha olumlu bakan Deri, gerçek bir barış karşılığında toprak verilmesine çok karşı çıkmayacaktır. Ayrıca ülkede yaşayan İsrail vatandaşı Araplara karşı daha olumlu tavır sergilemektedir (Gur, 2014).

1 Arye Deri 2 Yitzhak Kohen 3 Meşulam Nahari 4 Yakov Margi 5 David Azulay 6 Yoav Ben-Zur 7 Yitzhak Vaknin 8 Avraham Mihaeli 9 Haim Bitton 10 Nisan Yigal Guetta.

Yahadut Hatora/ Birleşik Tevrat Yahudiliği

Hasidik *Agudat Yisrael* ile Litvak haredi *Degel Hatora*'nın bir araya gelmesi ile kurulan ultra-Ortodoks Yahudilerin

partisidir. Liste daha çok kendine yakın sektörlerin ihtiyaçlarına (çocuk parası ve eğitim kurumlarının desteklenmesi) cevap vermek ve din-devlet arasındaki statüko-yu din lehine korumak üzere kurulmuştur. İsrail'in Yahudi milletine tanrı tarafından verildiğine inandığı için güvenlik meselelerinde teoride serttir. Teorideki bu kabule rağmen, pratikte canın kutsallığı (*pikuah nefesh*) prensibinden hareket ederek akan kana son verilmesine destek olabilmektedir. Yahudi ulus kanununu destekleyen parti, kadınların partide siyaset yapmasına karşıdır.

Bu seçimler için parti platformu yayınlanmayan parti, hazırladığı video klibi ile anti-Lapid bir siyaset takip etmiştir. Burada ilginç olan, partililerin televizyona ve internete olumlu bakmamasıdır.

1 Yaakov Litzman 2 Moşe Gafni 3 Meir Poruş 4 Uri Maklev 5 Eliyezer Moses 6 Yisrael Eihler 7 Yaakov Aşer 8 Eliezer Sotzkin 9 Abraham Mordehay Şlomo Teytel 10 Şimon Hadad.

Yisrael Beytenu/ İsrail Yurdumuz

2013 seçimlerinden sonra Likud- Beytenu ittifakı, belli bir süre devam etmesine rağmen; Yahudi üç gencin öldürülmesi üzerine Netanyahu ile Lieberman arasında başlayan fikir ayrılıkları, Hamas'a karşı başlatılan askeri operasyon sırasında ittifakın dağılmasına yol açmıştır. Seçimlerden önce partisinin yüksek seviyeli politikacıları hakkında acılan polis soruşturmaları, seçimlerde partiyi olumsuz etkilemiştir. Yoğun olarak Rusya kökenli göçmenlerin desteğini alan partinin oylarını kaybetmesinin diğer sebebi ise Lieberman'ın inandırıcılığını kaybetmesi üzerine sağ seçmenin, daha inandırıcı buldukları Bayit Yehudi ve Likud gibi daha köklü partilere kaymasıdır.

Partisindeki oy kaybını durdurmak için merkez sağa yaklaşmak zorunda kalan parti, ultra milliyetçi bir çizgiden ultra liberal bir çizgiye kadar farklı söylemlere

sahip olan kışkırtıcı ifadeleri barındıran popülist bir dil kullanmaktadır.

İki devletli çözümü tanımış olmasına rağmen, İsrail vatandaşı Araplarla ilişkisi iyi değildir. Çünkü Arap nüfusunun yoğun yaşadığı toprakların nüfusuyla birlikte Filistin otoritesine verilmesini savunmaktadır. Terörist olarak gördüğü Filistinli örgütlere karşı daha sert tutum takınılmasını savunan Lieberman, Ürdün ve Mısır'ın IŞİD'e yaptığı misillemelerin bir benzerini İsrail'in yapmasını savunarak, terörist olarak kabul ettiği Filistinli militanlara ölüm cezasının uygulanmasını istemektedir (Ahren 2015).

Güvenlik konularında Netanyahu'ya yakın olmasına rağmen, Netanyahu'yu sadece konuşmakla eleştirerek, eyleme geçmekle suçlamıştır. Filistinlilerle anlaşmasının ertelenmesinin İsrail'in uluslararası tecridine ve İsrail'in siyasi ve ekonomik zararlarına yol açacağını iddia etmiştir.

Parti, kendisine oy veren Rus göçmenlerinin de temel sorunu olan sosyoekonomik meselelerle ilgilenmektedir. Bu çerçevede, yeni ev alanların desteklenmesini savunurken, eğitim alanında okul sonrası faaliyetlerin desteklenmesini savunmaktadır. Bu seçimde barajı geçse bile bundan sonraki seçimlerde baraj altında kalması muhtemeldir. Bundan dolayı koalisyona girerek iktidar olmanın faydalarından istifade etmek isteyecektir. Bu seçimlerden sonra kurulacak olan koalisyonda savunma bakanlığını talep etmektedir. Şu an vekil olan birçok aday, seçilememesi durumu ile karşı karşıyadır. Parti, Arap ve Meretz düşmanlığı ile koalisyon politikalarında belirleyici olabilecektir.

1 Avigdor Liberman 2 Orli Levi-Abekasis 3 Sofa Landver 4 İlan Şohat* 5 Gal Şaron* 6 Hamad Amar 7 Robert İlatov.

Meretz

İsrail'in Solu adı ile bu seçimlere giren Meretz, sosyal demokrat, Siyonist solcu

bir partidir. Meretz, Suudi planını desteklemekte olup, iki devletli çözümün en önemli temsilcisidir. Ayrıca insan hakları, demokrasi, çevre gibi konuların en önemli savunucusu olup, yerleşim yerlerine karşıdır. Yerleşimci Yahudilerin gönüllü olarak dönmelerini istemektedir. Hamas'ı terörist kabul etmesine rağmen İsrail parlamentosundaki Siyonist partiler arasında 2014'deki operasyona göreceli olarak en ilımlı düşünceler ifade eden partidir. Gazze ablukasının dereceli ve koordinasyonlu olarak terk edilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Yahudi ulus devleti kanununa karşı olan Meretz, hahambaşılığın kaşrut sertifikasındaki tekeli kaldırılmayı, otobüs şoförlerinin sayısını artırmayı ve şabatta toplu taşımaya izin vermeyi vadetmektedir.

Ekonomik sorunları barış sürecine endeksleyen parti, sosyoekonomik konuları diplomatik ve güvenlik konularından ayırmadan gündeme getirmektedir. Refah devletinden yana olan parti, makroekonomik göstergelerin eşitlikçi toplum üretmek üzere yeniden düzenlenmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu çerçevede birçok ekonomik vaadi, Siyonist Kamp ve Kahlon'un partisi ile benzerlik gösterse de onlardan farklı olarak neoliberal bir ekonomi planı uygulamayacağını belirtmektedir.

Parti, eşitsizlikleri ortadan kaldırmak ve refah devletini geri getirmek için vergi reformu yapılmasını istemektedir: ilaçlardaki KDV'yi sınırlama, doğal gazdaki tekeli bitirme, yeni elektrik sağlayıcılarını pazara sokarak rekabeti arttırma, su şirketini yeniden düzenleme, sudaki KDV'yi kaldırma, 800 tane günlük bakım merkezi açma, gün boyu eğitimi arttırma, bütçedeki sağlık kalemini %2 arttırma gibi birçok vadedi vardır. Ayrıca para yatırımı reformunu yapmayı, yeni villa vergisi koymayı, yüksek gelirli olanları daha fazla vergilendirmeyi ve boş apartmanlara vergi koymayı savunmaktadır. Ayrıca büyük şirketlere verilen yatırım teşviklerinin iptal etmeyi vadetmektedir. Banka kartlarının kullanılması

bankalardan alacak alternatif bankacılık uygulamalarını da savunmaktadır (Niv. 2015).

Parti, yerleşim yerlerine ve güvenliğe ayrılan bütçenin sosyal hizmetlere ayrılmasını savunmaktadır. Bu çerçevede güvenliğe ayrılan 5 milyar şeker ile yerleşim yerlerine ayrılan 1,5 milyar şeker fonunun azaltılmasını talep etmektedir.

Bu seçimlerde Likud için Bayit Yehudi partisinin koalisyon kurmada önemi ne ise Siyonist Kamp için de Meretz'in önemi odur. Bu koalisyon kurulabilirse Meretz partisi, 1992 yılından sonra ilk defa bir koalisyona ortak olma şansını yakalayacaktır. Milli birlik hükümetinin kurulması, Meretz'in gelecek seçimlerde oyunu artıracığı için çok da zararına olmayacaktır. Fakat İşçi partisinin bu seçimlerden sonra da hükümet kuramaması demek, gelecek seçimlerde Meretz'in baraj altında kalması ihtimalini daha da arttırmaktadır. Çünkü İşçi Partisi'nin güçlenmesi demek Meretz'in daha da zayıflaması demektir.

Listesinde Arap vekile yer veren parti, müşterek listeden memnun olmayan Arapların desteğini kazanmak istemektedir.

1 Zahava Galon 2 İlan Gilon 3 İsvai Feric 4 Mihael Rosin 5 Tamar Zandberg 6 Mossi Raz 7 Gabi Laski.

Yahad-Ha'am İtanu

Yosef Ovadya'nın ölümü sonrası yeni parti lideri Aryeh Deri ile Eli Yişay'ın görüş ayrılığının artması üzerine partiden ayrılan Yişay, Haredilerin askerlik meselesinden dolayı partisi Bayit Yehudi ile yolları ayrılan Yoni Hetbun ile seçimler öncesinde Yahad partisini kurmuştur. Partinin 2015 seçim barajını geçemeyeceği anlaşılınca kahanist Otzma Yehudit ile seçim ittifakı kurularak ortak liste hazırlanmıştır.

İki devletli çözüme karşı olan parti, Yahudi ulus devleti temel kanununu desteklemektedir. Araplara ve mültecilere karşı sertlik

yanlısı politikalar takip edilmesini savunan partiye, yerleşim yerlerinin tahliyesi emrine itaat etmeyen askerlerin cezalandırılmamasını, dini eğitim sırasında vergi kaçırılmasına ruhsat verilmesi ve Mescid-i Aksa'da Yahudilerin ibadet edebilmesi görüşlerini savunan radikal Yahudi unsurlar da destek vermektedir ("Eli Yishai's spiritual leader: Torah," 2014).

Haredilere ve yerleşimcilere karşı alınacak tedbirlere karşı olan parti zengin ile fakir arasındaki farkın kapatılmasına yönelik ekonomik düşüncelere sahiptir. Temel gıda maddelerinde KDV oranının sıfırlanmasını savunmaktadır.

Otzma Yehudit'in lideri Ben-Ari'nin yerine ortak listeye Marzel'in seçilmesi partinin seçimlerde alacağı oyu ve barajı aşması durumunda meclisteki siyasi durumu etkileyecektir. Bundan dolayı Marzel'in aday olması bile zor bir süreç sonrası olmuştur. Hetbun, Mescid-i Aksa'ya gitmesi şartıyla Marzel'in listede seçilecek bir yerden aday olmasını aday olmasına razı olmuştur. Partinin içinde bu konu ile ilgili tartışma devam etse de partililerin çoğunluğu Yahudilerin Mescid-i Aksa'ya ziyaretlerinin daha da artması için mücadele etmektedir.

Seçimler sonrasında koalisyon sürecinde Otzma Yehudit partisi kontenjanından seçilen Marzel'in Yahad'ın koalisyona girmesi durumunda teknik bloktan ayrılması beklenmektedir. Otzma Yehudit, Netanyahu'nun barış görüşmelerine katılmasına, yerleşim yerleri inşaatlarını durdurmasına ve terörist olarak gördüğü Filistinli mahpusları serbest bırakmasına karşı olduğu için, koalisyonda bulunmak istemeyecektir. Buna karşın listenin lideri Eli Yışay ise sağ bir koalisyonda yer almayı istemektedir. (Sharon, 2015).

Yahad partisinin barajı geçip geçemeyeceği en önemli sorunlardan birisidir. Bu noktada özellikle Yahad partisinin, diğer milliyetçi sağ partilere oy veren seçmenlerden destek alması çok önemlidir. Partinin

dini cemaatler arasında Haredi ve milliyetçi dindarlar yanında, Haredi görüşlerle milliyetçi fikriyatı harmanlayan Hardal ile seçimlerde genelde Yahadut Hatora ya da Bayit Yehudi'ye oy veren Habad gibi gruplardan oy alması mümkündür.

1 Eli Yışay 2 Yoni Hetbun 3 Ayaş Mahluf 4 Baruh Marzel* 5 Sasson Trbolsi

Seçim Gündemi: Ekonomi mi? Güvenlik mi?

2015 seçimlerinde seçim gündemi iki ana konu etrafında şekillenmektedir. Bir tarafta sosyoekonomik konular diğer tarafta güvenlik ve diplomasi konuları bulunmaktadır. Seçim kampanyalarına bakıldığı zaman bu seçimlerde siyasi meselelerden ziyade ekonomik konulara doğru bir yoğunlaşma olduğu görülmektedir. Seçime yaklaşıldığı bu dönemde yayınlanan bir anket, halkın hükümetten ilgilenmesini istediği en önemli meseleleri sırasıyla şu şekilde ortaya koymaktadır: hayat pahalılığı ve konut harcamaları (%48), Batı Şeria ve Gazze'de İsrail'in caydırıcılığının temini (%19), eğitim (%14) İran tehdidi (%10), Suriye, Mısır, Lübnan gibi komşulardaki istikrarsızlık (%5), Ortodoksların askerliği ve eğitimi (%2) (Miller, 2015).

Halk iç, politikayı ilgilendiren sosyal, dini ve idari konuları bu seçimde, ekonomik meselelerin yanında tali meseleler olarak kabul etmektedir. Bu yüzden 19. meclis döneminde büyük tartışmalar sonucu kanunlaşarak yürürlüğe giren Haredilerle ilgili askerlik düzenlemesi ve erken seçimlere gidilmesine yol açan Yahudi ulus devleti kanun tasarısı gibi konular bu seçimlerde çok konuşulmamaktadır. Ayrıca 19. meclis döneminde büyük tartışmalar sonucu kanunlaşan, toprak tavizini içeren anlaşmalarda referandum yapılmasına dair temel kanun ile tüm partileri ilgilendiren seçim barajı ve hükümetin işleyişiyle ilgili değişiklikler nerede ise gündeme gelmemektedir. Bu seçimlerde sol, merkez, Haredi ve Arap partiler, ekonomik politikalara ağırlık verirken, Likud başta olmak üzere sağ

partiler ise güvenlik ve diplomasi alanına önem vermektedir (Sachs, (2015).

Bu seçimlerde güvenlik ve diplomasi gibi milli meseleler yerine hane bazındaki ekonomik sorunların tartışılmaya başlanması, 2013 seçimleri ile başlayan yeni bir süreç işaret etmektedir: İsrail'de seçmenin her geçen gün biraz daha sağa kaymasının yaşlanması.

İsrail seçimlerinde seçmenin dörtte birini oluşturan kararsız veya memnuniyetsiz seçmen, İsrail'de 2015 seçim sonuçlarının en önemli belirleyicisi olacaktır. 2013 seçimlerinde büyük oranda Yeş Atid ve Bayit Yehudi gibi partileri destekleyen bu kitle yeni kurulan Kulanu'yu tercih edecektir. Bu seçimlerde Siyonist Kamp'ın oy oranlarındaki artış devam edecektir. Ayrıca bu kararsız seçmen seçim gününde Likud'a oy vererek, Likud'un oylarının anketlerden daha yüksek çıkmasını sağlayacaktır. Kısaca bu kitle şuan birbirlerine yakın oy alan ilk iki partiden hangisinin birinci çıkacağına karar verecektir.

Kararsız seçmenin ekonomik konulara girmesi, İsrail siyasetinde popülist söylemin daha da artmasını kaçınılmaz kılmıştır. Kararsız seçmen, partisini değiştirmesine rağmen, sağ, merkez ve sol siyaset yelpazesindeki siyasi denge değişmemektedir. Bundan dolayı Siyonist Kampın oylarındaki artışa rağmen, son altı yıldır başbakanlıkta bulunan Netanyahu'nun başbakanlık vazifesinde bir devir teslimi yaşaması zordur (Miller, 2015).

Sosyoekonomik meselelere daha çok önem veren merkez, sol, haredi ve Arap partiler, makro ekonomik göstergeler yerine halkı direkt etkileyen mikro ekonomik ve sosyal olgularla ilgilenmektedir. Bu kesimler ülkedeki zenginliğin belli kişilerde/gruplarda toplandığını söyleyerek, orta ve alt gelirli kesimin ekonomik durumunun iyice kötüleşmeye başladığını iddia etmektedir. Geçen seçimlerde Yeş Atid'in ikinci parti olmasına yol açan sosyoekonomik durum, bu seçimlerde Kulanu partisinin

önemli bir oy oranına ulaşmasının en önemli sebebidir.

Konut/ mesken meselesinin bu seçimlerde en önemli gündem maddelerinden birisi olmasında, devlet murakibının yayınladığı 294 sayfalık rapor etkili olmuştur. Bu rapora göre 2008-2013 yılları arasında ortaya çıkan konut sıkıntısından seçilmiş hükümet ve bürokrasinin sorumlu olduğu ifade edilmiştir. Bu rapora göre 5 yıl içinde maaşlar çok az artmış olmasına rağmen konut satış fiyatları %55, konut kiralari ise %30 yükselmiştir. Buna göre daha önce toplamda 103 maaşla alınan ev fiyatları 137 maaşa, maaşın %29'u ile ödenen konut kiralari ise %38'e yükselmiştir. Bu soruna çözüm bulmak için siyasetler tarafından, ilk defa ev satın alanlar için KDV oranlarının sıfırlanması, devletin yeni mesken inşaatlarını desteklemesi ve devlet/ vakıf kontrolündeki arazilerin özelleştirilmesi gibi vaatlerde bulunulmuştur. (Bouso, 2015; Futterman, 2015)

Hayat pahalılığının kendisini hissettirdiği diğer bir konu ise emtia (tüketim) fiyatlarındaki pahalılıktır. Başta ekmek, süt, yumurta, peynir, temel gıda maddeleri olmak üzere, su, elektrik, doğalgaz vb. temel ihtiyaç malzemelerinin fiyatları son dönemlerde iyice artmıştır. Nerede ise tüm partiler, temel gıda maddelerindeki KDV'nin sıfırlanmasını desteklemektedir. Halbuki 19. meclis döneminde temel gıda maddelerindeki KDV oranının sıfırlanması yönündeki muhalefet teklifine koalisyon ortağı partilerin çoğu destek vermemiştir. Bu noktada hayat pahalılığının azaltılması için liberal yaklaşıma sahip olanlar, rekabetin artırılmasını ve serbest piyasa şartlarına devlet müdahalesinin azaltılmasını savunurken, sosyal yaklaşıma sahip olanlar ise bazı sektörlerde rekabetin önünün açılması gerektiğini savunmalarına rağmen, serbest piyasa şartlarına devletin müdahale etmesini savunmaktadırlar.

Orta ve düşük gelirli kesimin en önemli ekonomik meselesi olan hayat pahalılığının nasıl çözüleceği önemli bir sorundur.

Her parti kendi dünya görüşüne ve tabanının çıkarına göre bir çözüm benimsemektedir: Bir taraftan vergilerin düşürülmesi teklif edilirken, bundan kaynaklanacak açığı kapatmak için ek vergiler konması ve asgari maaşların da arttırılması teklif edilmektedir.

Hayat pahalılığını çözmek için ayrılacak tahsisatlar, yerleşimcilere ve Haredilere ayrılan kaynakları olumsuz etkileyecek olup İsrail'de bazı toplumsal kesimlerin karşı karşıya gelmesi demektir. Ayrıca yerleşimciler konusu, güvenlikle ilişkilendirildiği için kesinti meselesi daha da çetrefilleşmektedir.

Yeni vergi meselesinde ise verginin hangi kesime teklif edileceği önemli bir sorundur. Katma değer vergisi, satış vergisi ve lüks mallar üzerinden alınan tüketim vergisi gibi dolaylı vergiler mi yoksa kurumlar vergisi, veraset vergisi, gelir vergisi gibi direkt vergiler mi konulacaktır? Bu noktada, liberal partiler dolaylı vergiden yana iken, sosyal partiler direkt vergiden yanadır. Direkt vergilerin arttırılması varlıklı kesimin daha fazla vergi vereceği anlamına gelmektedir. Dolaylı vergiler ise orta ve alt kesimin mustarip olduğu hayat pahalılığının en önemli sebebidir.

Ayrıca hayat pahalılığını çözmek için ayrılacak tahsisatlar, savunma bütçesine ayrılan kaynakları da olumsuz etkileyecektir. Bu noktada liberal yaklaşıma sahip olan partiler, devletin desteklemesi gereken kamusal hizmetler arasında savunmaya daha fazla ağırlık verilmesini savunurken, sosyal yaklaşıma sahip partiler barınma, eğitim gibi sosyal hizmetlere daha fazla kaynak aktırılmasını istemektedir. Her iki yaklaşım da güvenlik veya sosyal hizmet harcamalarında etkinliği ve şeffaflığı sağlayarak Yahudi halkının refahını geliştirmeye çabaladıkları propagandası yapmaktadır.

Netanyahu'nun son altı yıllık iktidarı döneminde toplam tüketim, üretim, tasarruf, yatırım, milli gelir (GSYH), kişi başı gelir,

istihdam, bütçe açığı, enflasyon, büyüme oranı, faiz oranı, uluslararası ticaret, döviz rezervi gibi makro ekonomik göstergeler genelde olumlu bir seyir izlemiştir. Buna karşın mikro ekonomiyi ilgilendiren birey, hane ve küçük/orta ölçekli firma bazında olumsuz gelişmeler ortaya çıkmıştır: temel gıda maddelerindeki fiyatların yükselmesi ve zengin ile fakir arasındaki gelir farkının artması. Ayrıca Gazze operasyonunun maliyeti ile savaş sırasında turizmde yaşanan ekonomik kayıplar, İsrail'deki bütçe açığının daha da artmasına sebep olmuştur.

Son yıllarda ortaya çıkmaya başlayan bütçe açığının nasıl kapatılacağı konusuna her parti kendi bakışı ile ele almıştır. Bazıları ek vergi konması taraftarı iken bazıları bütçedeki sosyal hizmetler veya güvenlik kalemlerinde kısıtlamaya gidilmesini dilendirmektedir.

Ekonomik sorunların ön plana çıkması İsrail siyasetinde popülizmi artırırken, siyaseti daha da kişiselleştirmiştir. Bu noktada Netanyahu'nun eşi ile ilgili şişe meselesi (bootlegate) önemli bir polemik konusu olmuştur. Netanyahu da seçim gündemini güvenlik ve diplomasi gibi daha önemli ve ekonomide makro konulara çekmeye çalışmıştır. Kendisinin anaokulu öğretmeni rolünde olduğu bir reklam filminde, muhalefeti birbiriyle kavga eden anaokulu çocuklarına benzetmiştir. Kendisinin çocuk bakıcısı rolünde oynadığı diğer bir reklam filminde ise "babysitter" (çocuk bakıcısı) kelimesi ile kendi lakabı olan "Bibi" kelimesi arasındaki benzerlikten hareketle, ailelere çocuklarıyla ilgili meseleleri en iyi kendisinin ilgileneceği mesajını vermiştir. Diğer çektiği bir reklam filminde ise kendisinin İsrail'in güvenliğiyle ilgilenmesine karşın muhalefetin şişe ve dondurma gibi önemsiz konularla ilgilendiğini göstererek muhalifleriyle alay etmiştir.

İran'ın nükleer faaliyetleri, Hizbullah ve Hamas gibi devlet altı örgütler İsrail'in güvenliğine varoluşsal en önemli tehdit/güvenlik konularıdır. İran'ın orta men-

zilli silahlarına ilave olarak Hamas ve Hizbullah'ın sahip olduğu füzeler, İsrail'in bundan sonra uğraşması gereken en önemli güvenlik meseleleridir. Bunlara ilave olarak Arap baharı sonrasında, Irak ve Suriye'de Şii- Sünni çatışmasının yoğunlaşması ile Mısır-İsrail sınırındaki selefî Ensar Beytül Makdis gibi örgütlerin etkinlik kazanması yeni tehdit alanlarını ortaya çıkarmıştır. Netanyahu, güvenlik konularını gündeme alarak kendisini sosyoekonomik alana çekmek isteyen rakiplerine karşı söylemsel üstünlük sağlamaya çalışmaktadır.

Likud partisi, İran, Hizbullah ve Hamas gibi devlet ve devlet altı örgütlere karşı mücadelesini devam ettirmek için halktan destek istemektedir. Ayrıca güvenlik bütçesindeki harcamaların haklılığını ve sosyoekonomik meselelerin çözümün güvenlik meselelerini çözmeden hiçbir anlamının olamayacağını anlatmak istemektedir. Yürüttüğü siyaset ile İsrail'in savunmasında önemli olan Batı Şeria topraklarını İsrail devletine karşı mücadele eden terör örgütlerinin eline geçmesinin engellendiğini savunmaktadır. Ayrıca komşularındaki sorunlara rağmen, İsrail'deki var olan istikrarın bozulmadığını iddia etmektedirler.

Bu iddialara karşı muhalefet ise Netanyahu'yu İran, Hamas, Hizbullah gibi meselelere çözüm bulamamakla ve bunlardan beslenmekle suçlamaktadır. Muhalefet son altı yıldaki politikaların bir sonucu olarak ortaya çıkan güvenlik meselelerindeki başarısızlıklara dikkat çekmektedir: Hamas'la yapılan pazarlık neticesinde tutukluların serbest bırakılması, tüm çabalara rağmen İran'ın nükleer güç olmasının engellenememesi, 2014 yılındaki operasyondan sonra "İran'ın vekili olarak savaştan" Hamas'ın daha da güçlenmesi ve bu operasyonda 66'sı asker 6'sı sivil ve 1'i yabancı işçi olmak üzere toplam 73 insani kayıp, en dikkat çeken ithamlardır. Ayrıca barış görüşmelerinin tıkanıklığına yol açan Netanyahu'nun, İsrail'i bölgede yalnız bıraktığı iddia edilmektedirler.

Filistinlilerle yürütülen barış görüşmeleri ve ABD ile ilişkiler seçmenin önem verdiği en önemli diplomatik konulardır. Bu iki konunun önemine binaen partiler bu konularda esasta anlaşmakta fakat usulde farklılaşmaktadır. Likud, barış sürecinde, muhatap yokluğunu bahane ederek statükoyu devam ettirmek isterken, muhalefet muhatap olmasa bile, muhatabın ortaya çıkacağı gerekli şartların hazırlanarak barış görüşmelerinin hemen başlatılması gerektiğini savunmaktadır.

Bu seçimlerden önce Mescid-i Aksa ile ilgili yapılan düzenlemeler ve sonrasında çıkan gösteriler İsrail siyasetinde Mescid-i Aksa'ya yönelik söylemlerin yeniden konuşulmasına yol açmıştır. Bu noktada aşırı sağdaki partiler Mescid-i Aksa'nın Yahudiler ve Müslümanlar arasında bölünmesini istemekte iken sağ ve sol partiler Mescid-i Aksa'ya Yahudilerin girişini kolaylaştıracak adımlar atılmasını savunmaktadır.

Arap baharı sonrası gelişmelerle ilgili olarak farklı politikalar seçim kampanyalarında güçlü bir şekilde, ortaya konamamaktadır. Arap baharı sürecinde İsrail'in proaktif politika izlemesi önerileri çok cılız bir biçimde ifade edilmektedir. Bunun sebebi, belirsizliğin devam etmesinden dolayı güvenlik yaklaşımlarının hala etkili olmasıdır. Mısır'daki darbeden ve İsrail devletinin düşmanı Suriye'deki rejimden hiçbir Siyonist parti rahatsız değildir. Güvenlikçi bir perspektiften hareketle İran, IŞİD ve Hamas gibi radikal unsurlara karşı, Arap baharına karşı çıkan Arabistan, Ürdün gibi Sünni devletlerle bölgesel işbirliğinin artırılması gerektiği ifade edilmektedir.

Başta sol partiler olmak üzere merkez partileri, kısa vadede bir değişimi imkansız gördükleri için Gazze ve Filistin meselesinde iktidardaki Likud'dan esasta farklı bir siyasetleri yoktur. Ayrıca sol partilerin, İkinci İntifada sonrasındaki gelişmelerin sorumlusu olarak gösterilmeleri, onların üreteceği politikaları da itibarsızlaştırmaktadır. Filistin meselesini, daha çok Livni'nin partisi ile Meretz gündeme getirmektedir.

İktidara kim gelirse gelsin başta Gazze ve Filistin meselesinde birbirine tezat uygulamalar aynı anda sürdürülecektir. Bir taraftan Mısır ve Ürdün'ün de içinde olduğu yeni bir barış platformunun canlandırılması planlanırken, diğer taraftan Doğu Kudüs ile Batı Şeria'daki Yahudi işgali yeni yerleşim inşaatları ile sürdürülecektir.

Ayrıca hangi hükümet gelirse gelsin Hamas yönetimindeki Gazze'ye dördüncü bir operasyon yapılma ihtimali vardır. İsrail'deki Yahudi partilerin hepsinin Hamas'ı terörist olarak görmesi ve halkın büyük oranda Gazze'ye yapılan operasyonları desteklemesi bu durumun en önemli meşruiyet kaynağıdır. Gazze'ye yapılan operasyonları destekleyen sol partilerde, Hamas-Fetih uzlaşması sonrasında Hamas'ın gerekli şartları yerine getirerek barış görüşmelerine katılması cılız bir şekilde de olsa dillendirilmeye başlanmıştır.

2015 İsrail seçimlerinde bölgedeki devletler arasında, en önemli tartışma konusu İran'dır. İsrail'deki tüm partiler 2015 seçimlerinde İran hakkında olumsuz tavra sahiptir. Buna karşın bölgede İsrail için önemli bir müttefik olan Mısır hakkında olumsuz bir yaklaşım yoktur. Benzer şekilde Ürdün ve Suudi Arabistan da olumlu bir değerlendirmeye tabi tutulmaktadır.

2015 seçim kampanyalarında ilişkilerin kötü olduğu Türkiye hakkında olumsuz bir yaklaşım çok yaygın bir şekilde dillendirilmemektedir. Bunun sebebi, Filistin ve Gazze meselesinde Türkiye'nin askeri destek yerine siyasi ve diplomatik destek vermesi ile ticari ilişkilerin devam etmesidir. Türkiye-İsrail arasındaki gerginlik seçim sonrasında iktidara kim gelirse çözülmeye çalışılacaktır. Fakat İsrail siyasetinde hem Filistin meselesinde hem de bölge politikalarında önemli değişimler beklenmediği için, Türkiye'nin bu şartlarda ilişkilerini iyileştirmesi kolay olmayacaktır.

ABD ile ilişkiler, İsrail 2015 seçimlerinde en fazla tartışılan konu başlığı olmuştur. Netanyahu'nun Kongre'nin ABD-İsrail

İlişkileri Komitesi'nde yaptığı konuşmanın seçim dönemine gelmesi bu tartışmaların yoğunlaşmasının en önemli nedenidir. Bu konuda İsrail kamuoyu ikiye bölünmüştür. Netanyahu İran'la yapılan görüşmelerde ABD'yi, İran'ın nükleer silah edinmesine engel olmaktan umudunu kesmek ve İsrail'in bekasıyla ilgili olan görüşmelerde İsrail'in önceliklerini göz önüne almamakla itham etmiştir. Netanyahu Kendisini ise İsrail'in çıkarları için "ABD'ye kafa tutan bir milli lider" olarak göstermek istemiştir("New Likud ad," 2015)

Muhalefet cephesinde, Netanyahu'nun kişisel politikalarından dolayı iptal ettiği kongre konuşması ile İsrail'in ABD ile olan ilişkilerinin zarar gördüğünü etmektedir. Netanyahu'nun Demokrat Parti'yi karşısına alan bu çabasının, İsrail'in her iki partiyle de yürüttüğü ilişkileri olumsuz etkilediği, bu gerilimin ABD'deki Yahudi lobisine de zarar verdiği savunulmaktadır. Ayrıca bu başarısız adımın, İran'ın nükleer faaliyetlerini engellemek için İsrail'in bundan sonraki atacağı diplomatik adımları boşa çıkardığı da iddia edilmektedir.

Seçim Sonrası Muhtemel Gelişmeler

İsrail'de seçim sonrası muhtemel gelişmeler üç süreçte şekillenecektir:

- 1) Partilerin ve cephelerin sandalye sayısını belli eden seçimlerin sonuçları;
- 2) Cumhurbaşkanının, listelerle görüşme yaptıktan sonra hükümeti kurmak üzere bir vekili Başbakan adayı tespit etmesi,
- 3) Meclisin 61 oyla hükümeti onaylaması.

Seçimlerle ilgili olarak yapılan anketlerden seçimlerin sonuçlarını tahmin etmek mümkün iken seçim sonrasında süreçlerle ilgili olarak doğru tahminde bulunmak güçtür. Çünkü İsrail koalisyonlarla yönetilen bir ülke olduğu için kurulacak hükümetlerde, sandıklardan çıkan sonuç-

lar kadar meclisteki pazarlıklar da önemlidir. 17 Mart seçimlerinin sonuçlarını tahmin etmek seçim tahliline girerken, diğer iki süreci tahmin etmek siyasi tahlile girmektedir.

Kısaca seçim sonrasındaki hukuki sürece bakmak gerekirse; sonuçları seçimlerden sekiz gün sonra resmi gazetede ilan edilecektir. Sonuçların ilanından iki hafta sonra 20. dönem meclisinin ilk oturumunda vekiller Meclis Başkanını ve başkanın vekillerini seçeceklerdir. Bu aşamadan sonra 34. hükümeti kurma süreci başlayacaktır. Cumhurbaşkanı'nın 28 günlük bir zaman zarfında bir Başbakan adayını tespit etmesi gerekecektir. İsterse bu süreyi 42 güne kadar çıkarabilecektir. Bu süreçte liste liderleriyle görüşecek olan Cumhurbaşkanı, güvenoyu alma şansını daha yüksek olan aday hükümeti kurmakla görevlendirecektir. Bu aşamada Cumhurbaşkanı Rivlin'in liste liderleriyle mi yoksa parti liderleriyle mi başbaşa görüşerek başbakan adayını belirleyeceği önemli bir sorundur. Görevlendirilen vekil hükümeti kuramazsa yeni bir başbakan adayını görevlendirebilecektir. Eğer bu vekil de 28 gün içinde hükümeti kuramazsa erken seçime gidilebilecektir. Koalisyonun kurulması aşamasında, partiler koalisyon anlaşmaları imzalamaktadırlar. 61 vekilin güvenoyu alması ile koalisyon hükümetini kurma aşaması tamamlanmaktadır.

Sırasıyla bu süreçleri tahlil edelim:

2013 seçimlerinde 120 sandalyelik İsrail Parlamentosu'nda Likud-Yisrael Beytenu 31, Yeş Atid Partisi 19, İşçi Partisi (Haavoda) 15, Bayit Yehudi ve ŞAS Partileri 11'er, Yahadut Hatora 7, Hatnuah ve Meretz 6'şar, Arap Partileri toplamda 12, Kadima ise 2 sandalye kazanmıştır.

Şu ana kadar İsrail'de onlarca seçim anketi yapılmıştır. İsrail'deki partilerin seçim anketlerine bakarak alacakları tahmin edilen oy oranlarına göre dört grupta toplamak mümkündür.

1) Likud ve Siyonist Kampı: Başbakanlık için mücadele edecek olan bu iki partinin 25 civarında vekil kazanmaları beklenmektedir

2) Bayit Yehudi, Yeş Atid ve Müşterek Liste: çift rakamlı vekil kazanması beklenen bu üç partinin her birinin 12 civarında vekil kazanmaları beklenmektedir.

3) Kulanu, Yahadut Hatora ve ŞAS: tek rakamlı vekil kazanması beklenen bu üç partinin her birinin 8 civarında vekil kazanmaları beklenmektedir.

4) Yisrael Beytenu, Meretz, Yahad: barajı geçmememe korkusu yaşayan bu üç partinin, barajı geçmeleri durumunda her birinin 5 civarında vekil kazanmaları beklenmektedir.

2013 seçimleri ile 2015 seçimlerinde partilerin tahminen alacakları oylar karşılaştırıldığı zaman, sağ partilerin sol partiler aleyhine büyümesinin durma ihtimali vardır.

Bu seçimde partiler arası olası oy kaymaları şu şekilde olabilir. Daha önce Likud-Beytenu ittifakının almış olduğu oylardaki azalma beklentisi, seçmenin bu seçimlerde Kulanu partisini tercih etmesi ile açıklanabilir. ŞAS partisinin 2013 seçimlerinde almış olduğu oyların ise aynı şekilde Yahad ve Kulanu partisine gitme ihtimali vardır. Yeş Atid'in oylarının büyük oranda Kulanu ve Siyonist Kampa gitme ihtimali vardır. Siyonist Kamp'ın oylarındaki olumlu artış beklentisi en önemli nedeni, Yeş Atid partisinden gelmesi beklenen bu oylardır. Bunun dışındaki partilerin (Müşterek, Bayit Yehudi, Yahadut Hatora, Meretz) oylarında çok önemli sapmalar beklenmemektedir. Dolayısıyla İsrail'de seçim sonuçlarının ülkedeki sağ, sol ve merkez partiler arasındaki genel dengeyi büyük ölçüde değiştirmeyeceğini tahmin etmek daha doğru olacaktır. (Jeremy's Knesset Insider, 2014, 27 Aralık).

Hükümet ortağı olan Yeş Atid ve Yisrael Beytenu gibi partilerin oy kaybetmelerine

rağmen, diğer partilerin oylarını korudukları görülmektedir. Buna karşın muhalefetteki partilerden ŞAS'ın da oy kaybına uğrama ihtimali vardır. ŞAS'ın oy kaybı yaşaması, parti içi meseleler kadar İsrail siyasetindeki sağ ile sol/merkez kutuplaşması ile de ilgilidir.

2015 seçimlerinde sol partilerle merkez partiler birbirine daha da yaklaşmıştır. Bunun sebebi, 6 yıllık Netanyahu iktidarından kaynaklanan huzursuzluktur. Bu durumun diğer bir sebebi ise merkez ve sol partilerin sosyoekonomik ve diplomatik yaklaşımlarının birbirine yakın olmasıdır. Bu gelişmelerin sonucu sağ- merkez/sol blok dengesi 60 X 60 gerçekleşmesi muhtemeldir. Fakat bu durum sol ile merkezin hükümet senaryolarında birlikte hareket etmeleri anlamına gelmemektedir. Ayrıca Arap partilerin sol olmasına rağmen, koalisyon siyasetinde rol oynayamamaları, sol/ merkez bloğu zayıflatmaktadır.

İkinci süreç olan Başbakan adayının tespitinde Cumhurbaşkanının inisiyatifi önemlidir. Bu noktada ittifak/ortak listelerinin nasıl bir yol izleyeceği önem kazanmaktadır. Sadece listenin başındakiler mi yoksa her partinin başkanları ayrı ayrı mı Cumhurbaşkanı ile görüşecek? Kanuna göre liste başındakilerle görüşmesi lazımdır. Fakat listelerin parçalanması söz konusu olursa, farklı bir durum ortaya çıkacaktır.

2015 seçimlerinde bazı partiler Netanyahu'ya karşı iken bazıları tarafsızdır. Bu noktada net duruşu olmayan merkez ve Haredi partilerin tercihi etkili olacaktır. Bu partilerin tarafsız olmalarının sebebi, taraf belirleyerek hem koalisyon pazarlıklarında kendilerini bağlamamak istemeleri hem de seçimde her iki düşüncüyü de savunan seçmenden oy almak istemeleridir. Bu noktada 120 kişilik meclis aritmetiğinde şu şekilde üçlü dağılım ortaya çıkmaktadır: 40 (Likud, Bayit Yehudi, Yahad)+ 40 (Siyonist Kamp, Meretz, Müşterek)+ 40 (Yeş Atid, Kulanu, Yisrael Beytenu, ŞAS, Yahadut Hatora).

Bu noktada olası hükümet senaryolarında üç ihtimalden söz edilebilir:

1. Netanyahu'nun liderliğinde hükümet kurulması
2. Herzog'un liderliğinde hükümet kurulması
3. Milli birlik hükümeti kurulması

Netanyahu'nun seçimlerden birinci çıkması durumunda Likud, Bayit Yehudi, Yahad partilerine ilave olarak dinci partiler ve Kulanu'nun Netanyahu'yu Başbakan adayı olarak önermesi kesindir. Bu aşamada Netanyahu'nun koalisyonuna girmeyi deklare etmeyen partilerin sandalye sayısı yaklaşık 68 iken, Netanyahu'nun koalisyonuna girmemeyi deklare eden partilerin sandalye sayısı yaklaşık 52'dir.

Herzog'un listesinin birinci gelmesi durumunda Bayit Yehudi ve Yahad dışındaki partilerin Herzog'u Başbakan adayı olarak atanmasına karşı çıkmamaları, tarafsız kalmaları veya Netanyahu'yu Başbakan adayı olarak gösterme ihtimalleri vardır. Siyonist Kamp'ın hükümeti kurma ihtimali aritmetik olarak mümkün olsa da pratikte zordur. Çünkü sağ cephenin çekirdeği olan Likud ile Bayit Yehudi listelerinin toplamı, sol cephenin çekirdeği olan Siyonist Kamp ile Meretz toplamından yaklaşık 10 vekil daha fazladır. Bu iki taraf da karşı tarafın Başbakan adayına destek vermeyecektir. Ayrıca seçimlerde merkez ve sola göre daha birlik olan sağ cephenin seçmeni, seçimlerden ikinci çıkarsa bile Netanyahu'yu başbakan olarak görmeyi tercih edeceklerdir. Netanyahu'nun popülaritesi 1999 yılındaki gibi düşük seviyede olmasına rağmen, milliyetçi ve dinci blokun blok halinde hareket etmesinden dolayı sol ve merkez blokunun oylarının hükümet kurmaya yetmemesi, Netanyahu'nun Başbakanlığını kolaylaştırmaktadır.

Likud için en olası koalisyon ortakları, Bayit Yehudi, Kulanu, Yisrael Beytenu, Yahad ve Haredi partiler. Likud'un birinci

çıkması durumunda bu koalisyon çok kolay bir şekilde kurulabilecektir. Likud seçimlerden ikinci bile çıksa bu koalisyonun kurulma ihtimali yüksektir.

Bu noktada Siyonist Kamp için en olası koalisyon ortakları, Meretz, Yeş Atid, Kulanu, Yisrael Beyteynu ve Haredi partiler (ŞAS ve Yahadut hatora). Eğer Siyonist Kamp seçimlerden birinci çıkarsa ve bu partiler toplamda 61 oyu sağlarsa bu koalisyonun kurulması mümkün olabilir. Ama düşük bir ihtimal.

Herzog'un hükümet kurabilmesinde en kritik etkenlerden birisi de bütün olarak Arap partilerinin Herzog'u Başbakanlığa teklif edip etmeyecekleridir. Bir bütün olarak Arap partilerinin teklif etmesi zordur. BALAD gibi Arap milliyetçisi bir partinin Siyonist bir partiyi hükümeti kurmak üzere teklif etmesi zordur.

Bir diğer olasılıkta milli birlik hükümeti kurulması ihtimalidir. İsrail'de milli birlik hükümetinin kurulması, acil bir vaziyet olmadığı gerekçesiyle, seçmenin yarısı sıcak baksın bile, zordur. Çünkü başta dinci partiler olmak üzere merkez partilerinden milli birlik hükümetinde yer almayanlar, bu oluşumu baltalamak isteyeceklerdir. Ayrıca Meretz ve Bayit Yehudi gibi kendilerini sol veya sağ koalisyonla şartlandırmış olan partilerin de milli birlik hükümetinin dışında kalmaları gerekeceğinden kendileriyle ortaklık kurulması yerine milli birlik hükümetinin kurulmasını istemeyeceklerdir. Ayrıca Herzog uzun zamandır solun ilk defa yakaladığı Başbakanlık koltuğunu dönüşümlü bile olsa paylaşmayı isteyeceğinden milli birlik hükümetine sıcak bakacaktır. Çünkü bir dönem daha muhalefette kalınması, Başbakanlık garantisi değildir. Buna karşın Netanyahu ise milliyetçi ve dini partilerle koalisyon kurmayı veya muhalefette kalmayı tercih edecektir. Çünkü, sağ ve dini cephe yerine sol ittifak kurulması uzun zamandır oluşan sağ blok fikrine büyük zarar verecektir.

Üçüncü sürece gelince İsrail'de bugüne kadar hiçbir parti tek başına hükümet kurabilecek çoğunluğu elde edemediği için İsrail genelde koalisyon hükümetleri ile yönetilmiştir.

Koalisyon anlaşmaları imzalanırken belirleyici olan faktörler şunlardır:

1. Bazı partilerin koalisyonda yer almamasının şart koşulması,
2. Bazı partilerin koalisyonda anlaşmalarında beraber hareket etmeleri,
3. Bazı partilerin koalisyonda bazı bakanlıkları istemeleri.

Bunlara sırasıyla bakmak gerekirse:

Bazı partilerin koalisyonda yer almamasının şart koşulması meselesinde önemli sorun, toplamda vekil sayıları 30'u bulması beklenen Lapid ve Haredi partiler arasındaki uyuşmazlıktır. Netanyahu bunlardan sadece biriyle hükümeti kurabilecekken, Herzog her ikisine de muhtaçtır.

Diğer bir sorun ise Yisrael Beytenu ile Meretz arasındaki sorundur. Likud kuracağı koalisyonda Meretz'e ihtiyaç duymazken, Siyonist Kamp o kadar rahat olmayıp, her ikisine de ihtiyaç duyacaktır.

Netanyahu'nun en önemli müttefiki olan Bennett ve iki devletli çözüme karşı çıkmayan rakipleri Lieberman ve Kahlon da dahil olmak üzere karşı çıkacağı herhangi bir sağ dini ve merkez partisi yoktur.

Bazı partilerin koalisyonda anlaşmalarında beraber hareket etmeleri Haredi ve merkezi partiler kendi arasında olabilecektir. Geçen hükümette olduğu gibi bu hükümetin Haredi partiler olmadan kurulması zordur. Netanyahu'nun Haredi partiler olmadan Yeş Atid ile hükümet kurabilmesi mümkün olmasına rağmen bunu tercih etmeyecektir. Netanyahu, Lapid ile yaşadığı tecrübeden dolayı onunla 33 hükümet dönemine tekrar koalisyon kurmamayı tercih edecektir. Ayrıca

Lapid'le koalisyon kurması başbakan adayı olarak kendisini isteyen haredi kesimleri kendinden uzaklaştıracaktır.

Bundan dolayı geçen hükümette temsil edilmeyen haredi partilerin (Yahadut Hatora, ŞAS, Yahad) birlikte hareket etmesi hatta koalisyona katılmak için anlaşma yapması ihtimaldir. Özellikle haredi partilerin olmadığı 33. hükümet döneminde askere gitmeyen yeşiva öğrencilerine karşı hapis cezasının verilmesi ile dini ihtidalar da yere hahamlara verilen ihtidayı onaylama yerel hakkının kısmen veya tamamen kaldırılması gibi düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelerden askere gitmeyenler verilen hapis cezasının para cezasına çevrilmesi koalisyon anlaşmalarında yer alması beklenmektedir (Stern, 2015).

Herzog liderliğinde bir koalisyon hükümetinin kurulmasının ne önemli belirleyicisi (king maker) yeni kurulan Kulanu partisinin lideri Kahlon'un seçimlerden sonra izleyeceği politikadır. Eğer Kulanu partisi Herzog'u tercih ederse, bu hükümetin kurulma ihtimali vardır. Fakat Haredi partilerle Yeş Atid partisini bir araya getirmesi gerekecektir.

Seçim sonucunda toplamda 20 vekile sahip olacak Lapid ve Kahlon beraber hareket ederek, koalisyon pazarlıklarında daha güçlü olmak isteyebilirler. Çünkü bu ikinin beraber olmadığı bir koalisyonun kurulma ihtimali yok denecek kadar azdır.

Koalisyon politikaların oluşmasında seçmenin tavrı kadar, dışişleri, maliye, savunma gibi önemli bakanlıkların dağılımı da önemlidir. Yeni yapılan düzenlemeye göre gelecek hükümette 18 bakan ve dört bakan yardımcılığı olabilecektir. Bu noktada başbakan adayları koalisyon pazarlıklarında

bakanlık tahsisinde kendilerini daha az bağlanmaları, koalisyon kurmalarını kolaylaştırmaktadır. Bu noktada Netanyahu daha az angajmana girmiştir. Buna karşın Siyonist Kamp ise yapılan ittifaklarla veya önemli vekil adayları transferleriyle bu koltuklara gelecek bakanları seçimlerden önce büyük oranda belirlemiştir: dışişleri bakanı Livni, savunma bakanı Yadlin, maliye bakanı Trahtenberg. Elbetteki yapılacak koalisyon anlaşmalarına göre, bu bakanlıkların başına başka partiden vekil de getirebilecektir. Fakat bu durum partinin seçim vaatlerini de etkileyecektir. Netanyahu için ise asıl zorluk Kahlon'la ilgilidir. Kahlon her vaziyette bu maliye bakanlığını almak isteyecektir. Bu durumda Likud'un ekonomi politikalarının uygulanamaması anlamına gelecektir. Lieberman ise savunma bakanlığını isteyecektir. Bu durum İsrail güvenlik adımlarının daha da tartışmaya açık hale gelmesine yol açacaktır. Çünkü savunma bakanı olarak Lieberman, partinin oy oranlarındaki düşüşe engel olacak adımlar atması ihtimaldir.

İttifaklara rağmen, anketlerde baraja en yakın olan üç partinin (Yahad, Meretz ve Yisrael Beytenu) barajın altında kalma ihtimali vardır. Bu partilerden ikisi veya üçünün baraj altında kalması, İsrail'de tüm seçim hesaplarını etkileyecektir.

Araplar Herzog'u aday olarak gösterebilirler bile Arap partilerin hükümet kurma aşamasında rol oynaması hala zordur. Çünkü hala Netanyahu'ya karşı kampanya yürüten ve Herzog'u destekleyen kamuoyunda Araplarla koalisyon ortaklığı kurulması fikrine yönelik güçlü bir irade yoktur. Sol partilerin iktidar olabilmek için Arapların desteğini anlamaları mümkün kılacak siyasi ortamın gerçekleşmesi için daha uzun bir zamana ihtiyaç vardır.

SONUÇ

Bloklaşmanın/kamplaşmanın hakim olduğu 17 Mart 2015 İsrail seçimleri, İsrail'in siyasetinde yapısal bir değişiklik işareti vermemektedir. İsrail siyaseti ve toplumu barış süreci olmak üzere bir çok diplomatik ve güvenlik konusunda varmak istediği nokta ile ilgili bütüncül bir siyasi yaklaşıma sahip değildir. Siyasi problemlere yönelik net tavırları olmayan partilerin birçoğu siyasi statükodan yanadır. Bu noktada İsraili partilerin tehditlerden ziyade ilişkiler inşa edici, öncelik alıcı ve fırsatlara yoğunlaşan bir politika gütmelidir.

Bu seçimde sosyoekonomik meseleler daha çok gündeme gelmiştir. Böylece El Aksa intifadası sonrasındaki 15 yılda, çok daha güvenlik odaklı ve sağın ciddi bir yükselişle şekillenen İsrail iç politikasının yeniden sosyoekonomik zeminine kaymaya başlaması sol için bir umut kaynağı olmuştur.

Ben Gurion'dan sonra en uzun süreklili başbakan olan Netanyahu'nun seçimler-

de kararsız seçmenin desteği ile bir sürpriz yaparak birinci çıkması mümkündür. İkinci çıksa bile, anketlere göre çok rahat bir biçimde sağ bir koalisyon kurabilecektir. Buna karşın Anketlerde de olduğu gibi Herzog birinci bile çıksa bir koalisyon hükümeti kurabilmesi zordur. Kahlon'un ciddi bir oy alarak alarak king maker olması ile seçim barajlarının yükseltilmesi gibi 2015 seçimlerindeki yeni gelişmelerin, siyasi kamplaşmaya göre şekillenen koalisyon politikalarında değişime yol açması kolay olmayacaktır.

Netanyahu'nun koalisyon kurması durumunda barış sürecinde bir gelişmenin olmayacağı, yerleşim yerlerinin artacağı, ekonomik eşitsizliğin artacağı ve ABD başkanı ile uyumsuzluğunun süreceğini düşünmek zor olmasa gerekir. Netanyahu'nun barış görüşmelerinde ilerleme kaydedememesi ikili görüşmeleri zora sokacağı için Filistin otoritesinin diplomatik mücadelesine hız kazandıracaktır.

KAYNAKÇA

- Ahren, Raphael. (2015, 17 Şubat). Liberman says he'll legislate death penalty for terrorists. (). www.timesofisrael.com/liberman-says-hell-legislate-death-penalty-for-terrorists/
- Balofsky, Ahuva. (2014). Vote on Basic Law Defining Israel as Jewish Nation-State Postponed. www.defendingzion.org/vote-on-basic-law-defining-israel-as-jewish-nation-state-postponed/
- Bechirof- Central Elections Committee. (2014). General Facts About the Elections for the 20th Knesset. bechirof.gov.il/election/English/kneset20/Pages/GeneralData_eng.aspx
- Ben-David, Calev. (2014, 28 Ekim). Israel's Lapid Proposes Larger Budget Deficit With No Tax Raises. <http://www.bloomberg.com/news/articles/2014-09-14/israel-s-lapid-proposes-larger-budget-deficit-with-no-tax-raises>
- Bob, Yonah Jeremy. (2015, 25 Şubat). Special Report: Bombshell housing report falls on government 3 weeks before election. www.jpost.com/Israel-News/Special-Report-Bombshell-housing-report-falls-on-government-3-weeks-before-election-392189
- Bouso, Nimrod. (2015, 25 Şubat). Watchdog: Netanyahu governments failed to resolve housing crisis www.haaretz.com/news/national/1.644206
- Cohen, Shimon, Yashar, Ari. (2014, 29 Aralık). Technical Bloc: The Answer for Otzma Yehudit-Ha'am Itanu Unity?. www.israelnationalnews.com/News/News.aspx/189234#vohg29ksulj
- Economic policies of the main parties (2015, 6 Mart) <http://country.eiu.com/article.aspx?articleid=1852936969&Country=Israel&topic=Economy&subtopic=Forecast>.
- Eli Yishai's spiritual leader: Torah study spared Sephardic Jews from Holocaust. (2014, 31 Aralık). www.haaretz.com/news/national/1.634561
- Elis, Niv. (2015, 9 Şubat). Meretz unveils NIS 26.5b economic plan. www.jpost.com/Israel-Elections/Meretz-unveils-NIS-265b-economic-plan-390506
- Futterman, Don. (2015, 2 Mart). AIPAC delegates: Stand with Israel, not Netanyahu. www.haaretz.com/opinion/.premium-1.644921
- Goren, Nimrod (ed). (2015, Mart). Cracks in the Special Relationship Israel-US Ties under Obama and Netanyahu. mitvim.org.il/images/Cracks_in_the_Israel-US_Special_Relationship_-_Mitvim_and_J_Street_-_March_2015.pdf
- Gur, Haviv Rettig. (2014, 12, 15). Shas the latest victim of growing left-right divide. The Times of Israel www.timesofisrael.com/shas-the-latest-victim-of-growing-left-right-divide/
- Hoffman, Gil. (2014, 12 Mart). Lapid, Livni resolved to fight 'Jewish State' bill. www.timesofisrael.com/Lapid-livni-resolved-to-fight-jewish-state-bill/
- IMFA- Israel Ministry of Foreign Affairs (2014, 15 Aralık). FAQ: Elections in Israel. mfa.gov.il/MFA/AboutIsrael/State/Democracy/Pages/FAQ_Elections_Israel.aspx
- IMFA- Israel Ministry of Foreign Affairs. (2014, 23 Kasım). Cabinet communique. mfa.gov.il/MFA/Press-Room/2014/Pages/Cabinet-communique-23-November-2014.aspx.

- Jeremy's Knesset Insider. (2014, 27 Aralık). Central Elections Commission: New Pollsters Regulation. knessetjeremy.com/2014/12/27/central-elections-commission-new-pollsters-regulations/
- Jeremy's Knesset Insider. (2014, 27 Aralık). Panels/Knesset Channel Poll: Zionist Union 24, Likud 21, Yesh Atid 14, The Joint (Arab) List 13, Bayit Yehudi 12, Kulanu 9. <http://knessetjeremy.com/2015/03/10/panelsknesset-channel-poll-zionist-union-24-likud-21-yesh-atid-14-the-joint-arab-list-13-Bayit-Yehudi-yehudi-12-kulanu-9/>
- Jeremy's Knesset Insider. (2015, 2 Ocak). 2015 Likud Primaries: List, Voting & Knesset/Jeremy Analysis knessetjeremy.com/category/knesset/opinion-pieces/
- Jeremy's Knesset Insider. (2015, 20 Şubat). Interesting Haaretz Poll of Israeli Arabs: 66.9% The Joint (Arab) List, 14.2% Undecided, 5.7% Zionist Union, 4.3% Meretz, 2.4% Likud. knessetjeremy.com/2015/02/20/interesting-haaretz-poll-of-israeli-arabs-66-9-the-joint-arab-list-14-2-undecided-5-7-zionist-union-4-3-Meretz-2-4-likud/
- Karni, Yuval. (2014, 12 Temmuz). Netanyahu said to be talking to haredim, Lieberman to avoid elections. www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4600379,00.html
- Levi, Yaakov. (2014, 28 Ekim). Lapid, Netanyahu near deal on 2015 budget. www.timesofisrael.com/Lapid-netanyahu-near-to-a-deal-on-2015-budget/
- Levi, Yaakov. (2014, 9 Ekim). Lapid Presents 'No New Taxes' 2015 Budget www.israelnationalnews.com/News/News.aspx/185549#.VP2RddKsUI
- Matsa Bayit yehudi. [ikranot habayit hayegudi. http://www.baityehudi.org.il/main/principles](http://www.baityehudi.org.il/main/principles)
- Matsa hamahane hazioni. (2015). [manhigut aharaıt lisrael. hamahanehazioni.co.il/zionist/?page_id=26](http://manhigut.aharait.lisrael.hamahanehazioni.co.il/zionist/?page_id=26)
- Matsa hamakon hayisraeli ledemokratiya. (2015). [matsaey ha miflagot ve resmot moadim. http://www.idi.org.il](http://www.matsaey.ha.miflagot.ve.resmot.moadim.idi.org.il)
- Matsa Kulanu. (2015). [mahzirim et hatikva leam matsa miflakot kulanu. https://www.kulanu-party.co.il/platform/](http://www.mahzirim.et.hatikva.leam.matsa.miflakot.kulanu.platform.kulanu.co.il/)
- Matsa Meretz. (2015). [smol ze meress matsa. http://elections.meretz.org.il/platform/](http://www.smol.ze.meress.matsa.elections.meretz.org.il/platform/)
- Matsa Yahad. (2015). [hazon hatnua- matsa. http://www.elieyshay.com/#!/c22a6](http://www.hazon.hatnua-matsa.elieyshay.com/#!/c22a6)
- Matsa Yeş Atid. (2015). [matsa şelanu. www.yeshatid.org.il/platform](http://www.matsa.selanu.yeshatid.org.il/platform)
- Miller, Stephan. (2015, 10 Şubat). Voters soured on Netanyahu, but not sweet on Herzog Read more: Voters soured on Netanyahu, but not sweet on Herzog. <http://www.timesofisrael.com/voters-have-soured-on-netanyahu-not-gone-sweet-on-herzog/#ixzz3TtbU7c90>
- New Likud ad: If Ben-Gurion listened to U.S. State Department, would we be here today?. (2015, 21 Şubat). www.haaretz.com/news/israel-election-2015/1.643494
- Nineteenth Knesset. (2013). https://www.knesset.gov.il/description/eng/eng_mimshal_res19.htm
- Odenheimer, Alisa. (2014, 29 Aralık). Bank of Israel Holds Rate at Record Low as Economy Picks Up. www.bloomberg.com/news/articles/2014-12-29/bank-of-israel-holds-rate-at-record-low-as-economy-picks-up-1-
- Prusher, Ilene. (2014, 2 Aralık). How Israel's Coalition Government Collapsed. time.com/3615198/israel-netanyahu-election/

- Reider, Dimi. (2014, 10 Ağustos). Likud is no longer the largest party in the Knesset. 972mag.com/likud-is-no-longer-largest-party-in-the-Knesset/95283/
- Rettig- Gur, Haviv. (2014, 9 Aralık). As Knesset dissolves, ultra-Orthodox parties show they're back The Times of Israel <http://www.timesofisrael.com/as-knesset-dissolves-ultra-orthodox-parties-show-theyre-back/#ixzz3TtM7Bwma>
- Sachs, Natan B. (2015, 19 Ocak). Israeli elections: how the left could win. www.newsweek.com/israeli-elections-how-left-could-win-300531
- Scheindlin, Dahlia. (2014, 25 Kasım). Is the 'Jewish nation-state' bill good for anyone at all?. 972mag.com/is-the-jewish-nation-state-bill-good-for-anyone-at-all/99192/
- Sharon, Jeremy. (2015, 15 Şubat). Marzel says might not vote for Yahad if not allowed to run for Knesset. www.jpost.com/Israel-Elections/Marzel-says-might-not-vote-for-Yahad-if-not-allowed-to-run-for-Knesset-391106
- Sterman, Adiv. (2014, 3 Mart). Livni: Jewish state bill goes against Israel's Declaration of Independence. www.jpost.com/Breaking-News/Livni-Jewish-state-bill-goes-against-Israel's-Declaration-of-Independence-382022
- Stern, Yedidia Z. (2015, 24 Şubat). Tiptoeing around religion and state in Israel. www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4629809,00.html
- Task Force- The Inter-Agency Task Force on Israeli Arab Issues. (2015). Israel's Arab Citizens and the March 2015 General Elections. iataskforce.org/sites/default/files/resource/resource-1332.pdf
- The Electoral System in Israel. (2014). https://www.knesset.gov.il/description/eng/eng_mimshal_beh.htm

Süleyman Nazif Sokak No: 12-B Çankaya / Ankara
Tel: 0 (312) 430 26 09 Fax: 0 (312) 430 39 48
www.orsam.org.tr, orsam@orsam.org.tr